

park

novomeški mladinski časopis
št. 2, letnik II, oktober 1998

Tintoretto

kapiteljske cerkve

fotografije Tomaž Grdin

Ime Jacopa Robustija, rojenega leta 1518 (po nekaterih virih 1512 ali 1524), prvič zasledimo v neki oporoki, ki je botrovala prepričanju, da je mladi umetnik preživel deset dni v ateljeju slovitega beneškega slikarja Titiana. Gre za domnevo, ki ustvari romantičen kliše, da je Titian ljubosumno opazoval nadarjenost mladega umetnika, le-ta pa je s ponosom gledal na svoja dela. V Benetkah (ki so takrat po politični, ekonomski, socialni ter duhovni moči dominirale nad vso Italijo) si je Tintoretto le težko »izbojeval«¹ svoj lasten izraz v likovni umetnosti - mnogi so namreč njegovo oblikovanje podob povezovali z Michelangelovim ter uporabo barv s Titianom. Tintoretto je bil prepričan, da nihče ne more postati dober slikar, ne da bi risal vsak dan, kar je ravno tako primerljivo z Michelangelovim pogledom na slikanje. Barve, ki jih je sam preučeval v naravi, so povezovali z barvami Titianovih skic. Te pa je dobil šele po mojstrovi smrti (leta 1576), tako so bili vsi očitki plagiatstva ovrženi. Nekateri so menili, da je Tintoretto le eden izmed bolj nadarjenih Titianovih učencev, danes pa prevladuje prepričanje, da Tintoretto ni nikogaršnji učenec. Njegova dela lahko občudujemo v znameniti doževi palači, cerkvi in šoli San Rocco ter cerkvi San Giorgio Maggiore v Benetkah ter v najpomembnejših svetovnih galerijah (Benetke, Firence, Verona, Milano, Madrid, Pariz, Dunaj, Dresden, Oxford, Washington...) in ne nazadnje tudi v kapiteljski cerkvi.

Umetnine, namenjene posvečenim prostorom, so slikarji navadno izdelovali po naročilu cerkvenih veljakov. Naročila zasebnikov so pogosto imela javno vlogo (oltar ali ciklus fresk v stranski kapeli sta težko zasebna). Hkrati z naročilom je moral umetnik sprejeti tudi mnoge omejitve glede motivike, formata, tehnike, same funkcije likovne stvaritve... Delodajalec oziroma naročnik slike je imel besedo celo pri izbiri materialov. Tako beremo, da je ta in ta naročil slikarju, naj uporabi najboljši in najdražji ultramarin, katerega prah bo prvokrat namočen dal bogato vijolično modro.

Catholicon Janeza Genovskega iz trinajstega stoletja je funkcijo religioznih slik povzel takole: »Vedi, da so bili trije razlogi za vzpostavitev podob v cerkvah. Prvič, za poučitev preprostih ljudi, kajti poučujejo jih kot nekakšne knjige. Drugič, da so misterij utelešenja in zgledi svetnikov v našem spominu dejavnejši, ko so nam vsak dan pred očmi. Tretjič, da spodbodejo pobožna čustva, saj ta bolj razvnamejo videne kot pa slišane stvari.«² Tudi v pridigi iz 15. stoletja dominikanec fra Michele da Carcano le razširi te tri bistvene točke.

Prav takšno funkcijo naj bi v osnovi imela tudi slika, ki jo je oglejski patriarh Giovanni Grimani podaril zaradi požara prizadeti kapiteljski cerkvi. Gre za oltarno sliko sv. Nikolaja, stvaritev beneškega slikarja Tintoretta. Delo upodablja vnebohod svetnika, ko se mu na poti prikaže sveta trojica. Dogodku prisostvujeta sv. Mohor in sv. Fortunat. Idejo za kompozicijo je slikarju nudil cerkveni zbor v Niceji leta 318, kjer je sv. Nikolaj branil skrivnost svete trojice. Kot tudi ostala Tintorettova dela tudi to odlikujejo realistične podobe, odlična igra svetlobe...

V prezbiteriju kapiteljske cerkve ravnokar poteka obnova lesenega neogotskega oltarja, ki ga je pred natanko stotridesetimi leti dal narediti novomeški prošt Jernej Arko. Ne smemo pozabiti, da je Arko za prilagoditev mogočnega Tintorettovega dela dal odrezati zgornja robova - za potrebe v gotskem slogu zašiljenega novega oltarja je zgornji del slike enostavno »zaokrožil«, delček pa celo dodal.

Danes se namreč pojavljajo polemike, ali bi bilo prav umakniti kamniti (ravno tako neogotski) tabernakelj, ki stoji neposredno pred oltarjem, v levo ali desno stran, da bi se videl tudi manjši del Tintorettove slike, ki jo le-ta zakriva. Morda ni na mestu, da slike obrezujemo zaradi takšnih ali drugačnih okoliščin, vendar se mi na drugi strani ne zdi potrebno podrežati sliki ostalih elementov v cerkvi. Ta je namreč še vedno sakralen objekt, katerega osnovni namen prav gotovo ni ta, da omogoči kakšnemu mimoidočemu Japoncu v objektiv kamere zajeti celo sliko.

grafike:

1. Albrecht Dürer, Apokalipsa: Vlačuga Babilon, 1498, lesorez
2. Dan Britton, Rdeče oko #1, litografija
3. Bojan Kovačič, iz cikla: Akuten cink I., 1998, barvna akvatinta in suha igla
4. Božidar Jakac, Teranova trta, 1972, barvni lesorez

Ali mora biti novomeški bienale res zunaj mesta?

Letošnji bienale nam spet prinaša na ogled vrhunske dosežke domače in tuje likovne umetnosti. Kot smo vajeni že iz prejšnjih let, je tudi letos razdeljen na več sekcij, ki domujejo na različnih lokacijah. Na prejšnjih bienalih je razdrobljenosti botrovala nezadostna razstaviščna kapaciteta Novega mesta, saj tako obsežnega programa, kot ga je pripravljala bienale, v celoti ni mogel pokriti noben razstavišni prostor, tudi Dolenjski muzej ne - kar kaže na slabo stanje novomeške galerijske infrastrukture in s tem na inferiornost v primerjavi z drugimi slovenskimi kulturnimi središči. Na žalost pa letos razdrobljenosti ni zakrivil (pre)obsežen program, temveč predvsem administrativni zapleti in dejstvo, da grafični bienale ni prišel v program razstav Dolenjskega muzeja. V galeriji novomeškega muzeja letos namreč domuje zanimiva in odmevna arheološka razstava Kapitelska njiva, ki je že sama verjetno preobremenila vse prostorske in finančne zmožnosti Dolenjskega muzeja. Kaže se torej potreba po novem, večjem razstavnem prostoru v Novem mestu, ki bi bil namenjen samo sodobni umetnosti, saj je povsem evidentno, da je galerija Dolenjskega muzeja za predstavitev širokega diapazona dejavnosti, ki jih opravlja Dolenjski muzej (arheološka, umetnostnozgodovinska, zgodovinska, etnografska, razstave sodobne umetnosti), enostavno pretesna. Letošnjo okrnjeno izdajo bienala lahko v tem kontekstu razumemo tudi kot simbol nujnega prehoda k formalnemu preoblikovanju bienala na inštitucionalni, profesionalni nivo. Nenazadnje je bienale v obdobju desetletnega obstoja in

kontinuiranega, sicer volonterskega, dela dokazal, da je do tega upravičen, saj je Novo mesto obogatilo z likovnimi razstavami, ki po kvaliteti niso samo slovensko, ampak tudi svetovno relevantne. Seznanjal nas je z najboljšimi dosežki slovenske grafike, kot tudi z dosežki tujih grafičnih ustvarjalcev (predstavitev ameriške, avstrijske in hrvaške grafike). Na ogled pa nam je ponudil tudi umetnine takih velikanov svetovne umetnosti, kot so Rembrandt, Picasso, Goya, Antoni Tàpies, Jasper Johns, Emilio Vedova in Johnny Friedlaender.

Novomeški bienale letos tako "gostuje" izven svojega matičnega mesta. Glavna razstava je na ogled v prostorih hotela Grad Otočec, kjer razstavljajo slovenski umetniki, pregledna razstava sodobne ameriške grafike se nahaja v Galeriji Božidarja Jakca v Kostanjevici na Krki, Albrechta Dürerja pa bo gostila Narodna galerija v Ljubljani.

Modernistična in postmodernistična likovna paradigma

Ob najnovejšem pregledu slovenske grafične produkcije lahko na splošno ugotovimo, da še vedno vzporedno tečeta dve temeljni likovni usmeritvi, ki ju v grobem lahko razločimo na modernistično in postmodernistično likovno paradigmo. Prva ima v slovenskem prostoru, še posebno v grafiki, zelo močno tradicijo, ki jo je zaznamovala predvsem praksa svetovno priznane ljubljanske grafične šole. Njene značilnosti so dosledno preučevanje zakonitosti gramatike likovnega jezika, imanentno likovni izraz, esteticizem in iskanje absolutnega v sliki, medtem ko za postmodernistično likovno poetiko velja, da poudarja narativnost in literarnost v likovni umetnosti ter osebno izpoved, ki nemalokrat s figurativnimi motivi na slikovni ploskvi upodablja prezenco avtorja samega. Mednarodna žirija, ki ji je predsedoval direktor Albertine z Dunaja, enega izmed najpomembnejših mzejev grafične umetnosti, prof. dr. Konrad Oberhuber, v njeni sestavi pa so bili še direktor Northern Arizona University Art Museum and Galleries prof. dr. Joel S. Eide, Enzo di Martino, likovni kritik iz Benetk, Igor Zidić, direktor Moderne galerije iz Zagreba ter red. prof. na ALU v Ljubljani Branko Suhý, je letos tehniko nekoliko obrnila na stran prve linije in prvo nagrado - Grand prix Otočec v konkurenci 24 avtorjev - podelila Bojanu Kovačiču, sicer profesorju na Pedagoški fakulteti v Ljubljani; dve drugi enakovredni nagradi Novega mesta pa sta dobila umetnika mlajše generacije Ana Zavadlav in Samuel Grajfoner. Kovačič je nagrado prejel zaradi dolgoletnega in konsistentnega grafičnega opusa, katerega značilnost je izčiščenost likovnega jezika, koncentracija v izrazu in popolno obvladovanje metjeja. Dela Zavadlavove s prosojnimi, monokromno toniranimi ploskvami, ki nevidno prehajajo ena v drugo, razkrivajo senzibilno umetniško naravo, nasprotno pa se Grajfoner razkriva kot ekspresivni, impulzivni avtor. S krepko potezo na kovinski plošči dosega razgibano teksturo na grafičnem listu, prebija dvodimenzionalno naravo slike, kaže pa se tudi njegova fascinacija do materialnosti medija, v katerem ustvarja.

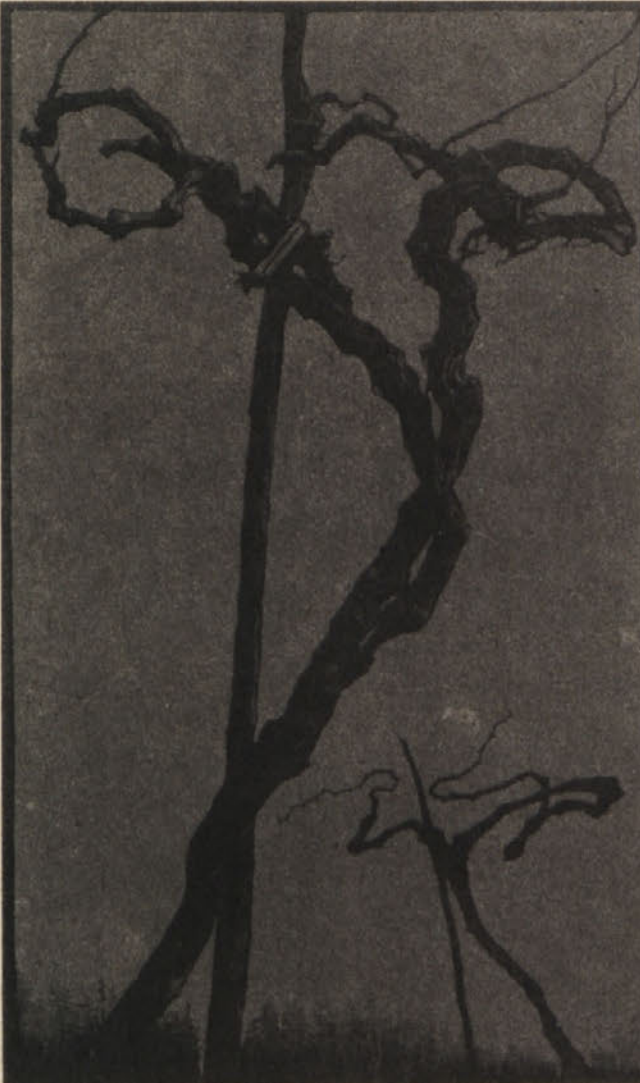
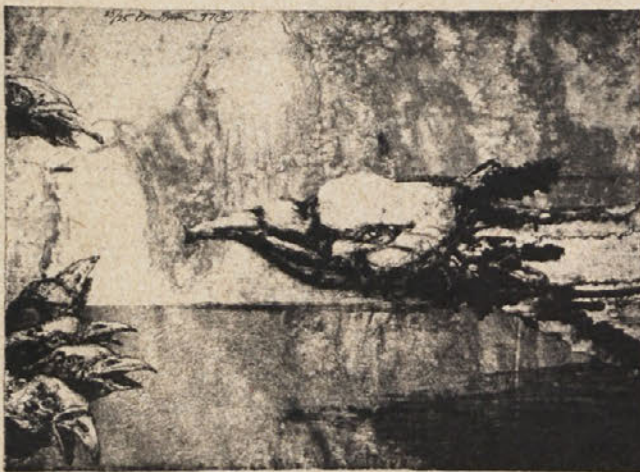
Jakac, ameriška grafika in Dürer

Na istem razstavišču je še samostojna razstava Božidarja Jakca v čast skorajšnji stoti obletnici njegovega rojstva. Predstavljena so najboljša dela njegovega praškega, ekspresionističnega obdobja ter še nekaj značilnih, a dokaj neznanih del iz pozne faze zares obširnega umetnikovega opusa.

Kot je bilo že omenjeno, se sodobna ameriška grafika po izboru dr. Eideja predstavlja v Kostanjevici na Krki v tamkajšnji galeriji Božidarja Jakca. Razstavlja 12 avtorjev s skupno 52 deli. Ameriška grafika, kakršna se nam razkriva v tem izboru, je precej raznolika in nam nazorno kaže pluralizem umetniških praks in usmeritev v ameriški umetnosti. Tok različnih avtorskih poetik pa lahko združimo na skupni imenovalci - ameriška umetnost je zelo osebna, artikulirana in problemska, pa naj gre za osebno intimno ali za družbeno angažirano izpoved. Na vseh slikah se nam ponuja v "branje" zgodba, s katero poskuša avtor vplivati na gledalca in mu predstaviti svoj pogled na svet. Značilno je tudi, da ameriški avtorji uporabljajo jezik realnega, predmetnega sveta in ne več toliko likovne metagovorice, ki je značilna za dela naših avtorjev. Slovenska grafika se loči od ameriške po tem, da je precej abstraktna, medtem ko se Američani vračajo k predmetnemu svetu in figuri. Zanimivo je tudi dejstvo, da je ameriški selektor namerno povabil polovico ženskih in polovico moških avtorjev. Na vprašanje, če je to storil zato, ker so na ameriški likovni sceni umetnice še vedno diskriminirane, je odvrnil, da ne; čeprav se potem lahko vprašamo, čemu to poudarjanje enakosti, če je ta prisotna že sama po sebi. Vsi razstavljalci so profesorji na ameriških likovnih akademijah.

Tretja razstava v okviru 5. grafičnega bienala bo predstavitev nemškega renesančnega mojstra Albrechta Dürerja in njegovega znamenitega cikla lesorezov na temo apokalipse, ki ga je končal pred točno 500 leti. Razstava bo na žalost potekala v Ljubljani, v Narodni galeriji, (otvoritev bo 5. novembra). Novomeščani spet nismo znali izkoristiti velike priložnosti, ki se nam je ponujala. Zaradi banalnih vzrokov se mesto ni odločilo za organiziranje te razstave, zato nam jo je z največjim veseljem prevzela Ljubljana. Stara novomeška zgodba o provincialnosti in ignoranci se torej nadaljuje...

Iztok Hotko

Suzi Bricelj

in njena
vizija

Levstikovega
Martina
Krpana

Ko zjutraj vstaneš, odpreš nabiralnik in vzameš Delo, ti ni treba niti zalistati, celo še brati ne, pa ti že pripovedujejo: prijetno sonce, oblaček ali manj prijazni dež. Povedo, kakšno neki bo vreme. V hladilniku te za malico pozdravi prijazen obraz na siru Slovenka. In ko se pelješ v službo, te z »jumbo« plakata opazujejo Lekove mlade mucke...

Seveda - to so malenkosti, ki se jih niti dobro ne zavedamo. Za njimi pa nekdo stoji. Ta nekdo si je vse to moral zamisliti, potem še narisati... To je oblikovalec, ilustrator, slikar - kakor že hočete. Ena od tistih, ki krojijo vidno podobo našega vsakdana, je Suzi Bricelj. Naša someščanka, ki trenutno sicer živi in dela v Ljubljani, je osnovno šolo obiskovala v Novem mestu, potem v Ljubljani srednjo oblikovno; ravnokar pa je diplomirala na oddelku za oblikovanje ljubljanske likovne akademije. Ravno njena diploma je nekaj tako izjemnega, da se ji je vredno posvetiti.

Suzi je velik del svoje ustvarjalne energije namenila ilustracijam za mlade. Eden njenih vidnejših preddiplomskih dosežkov so brez dvoma sugestivne ilustracije otroške pravljice Mrmrački, ki je izšla lani. Že tu so vidni nastavki inovativnega pristopa, ki ga je ilustratorica - ne brez samorefleksije - hotela uvesti tudi v to področje likovnega izražanja. Namesto togih in centriranih likov dobivamo dinamične kadre, ki spominjajo na stripovske in filmske prizore. Te novosti so vidne tudi na njenih diplomskih ilustracijah. Za kaj sploh gre? Suzi si je izbrala zelo zahtevno nalogo: na novo ilustrirati že večkrat ilustrirano Levstikovo pripoved Martin Krpan. Ilustracije, ki so trenutno razstavljene na oddelku za oblikovanje (Ljubljana, Dolenjska 83), so že doživele precejšen medijski odmev.

Kako to, da si se odločila ravno za Levstikovega Martina Krpana?

To je pravzaprav prvo vprašanje, ki si ga kot bralka, ilustratorica in oblikovalka zastavljam. Mislim, da oblikovanje in ponovno ilustriranje Levstikovega Martina Krpana ne pomeni le velikega izziva, temveč je zahteven projekt, ki bo zaradi socialnih, družbenih in kulturnih sprememb vedno klical k novim rešitvam. Ponovna interpretacija besedila v knjižni obliki mu daje vitalnost in ga ohranja živega.

Verjetno je, da lahko štejemo to pripoved za neke vrste nacionalni mit. Potemtakem očitno vsebuje tako substanco, ki je bila sposobna preživeti skoraj 150 let in kljub temu ohraniti neko sporočilnost tudi za Slovence tretjega tisočletja. Kako ti vidiš današnjo aktualnost besedila?

Mislim, da je genialnost tega besedila tudi v tem, da vsebuje zgodbo, ki je arhetipska in časovno neopredeljena. Zato je zanimiva in aktualna v vsakem času. Ob tem pa omogoča zelo konkretna branja in interpretacije. Zgodbo lahko povežemo z dogodki marčne revolucije ali pa ji najdemo odmev v današnjem družbenopolitičnem trenutku. Aktualnosti zgodbe sama ne iščem v dnevni politiki. Zanimala me je značajska lastnost glavnega junaka, Krpanova odločnost, iznajdljivost, predvsem to, da zaupa v lastne sposobnosti. To mu, bolj kot njegova fizična moč, omogoči zmago nad Brdavsom in duhovno zmago nad dunajskim dvorom. Odločno oporekam interpretom, ki se spotikajo ob Krpanovo »švercanje angleške soli« in mnenjem, da smo si za narodovega junaka izbrali tihotapca in morilca. Gre za načelnega junaka, ki si je nekaj upal in to tudi storil oz. dosegel. Te vrline bi morale biti moto Slovincem v naslednjih stoletjih.

Si bila glede na to, da je bil Krpan že večkrat ilustriran, močno obremenjena s tem, kar so naredili predhodniki?

Ja, zelo. Posebno na začetku. Besedilo so do sedaj ilustrirali mnogi priznani likovni umetniki - med njimi Hinko Smrekar, Tone Kralj, Marjan Amalietti, Boris Kobe in drugi. Postaviti se v vrsto tako zvenceh imen, predvsem pa odličnih likovnih interpretacij, je bil velik izziv. Vendar sem se ravno s študijem njihovega dela, primerjalno analizo, ki je predstavljena v teoretičnem delu diplomske naloge, veliko naučila.

Ob gledanju ilustracij se nisem mogel znebiti vtisa, da te, čeprav bistveno drugačne, vendarle nadaljujejo kontinuiteto predhodnikov - kar mi je pravzaprav všeč. Ali je kateri od predhodnikov močnejše zaznamoval tvojo vizijo Martina Krpana?

Do neke mere vsak od predhodnjih avtorjev (na nezavedni ravni). Zavestno v ilustracije ne vključujem elementov iz del predhodnikov, so pa spoznanja ob študiju njihovih ilustracij gotovo vplivala na podobo mojih. Svojega prispevka ne razumem kot nadgradnjo do sedaj objavljenih ilustracij ali celo kot preseganja letih. Kot mlada avtorica se postavljam v vrsto interpretov in tako ponudim svoje, drugačno, videnje besedila.

V čem bi sama označila svoj pristop kot bistveno drugačen?

Najprej je moj prispevek drugačen v tem, da oblikujem in ilustriram dve knjigi. Prva je slikanica in druga je ilustrirana knjiga, ki jo, pogojno rečeno, namenjam odrasli bralni publiki. Razliko med slikanico in knjigo ustvarjam s formatom, z razmerjem med besedo in sliko, z uporabo barve in z načinom ilustriranja. V slikanici pripoved nosi ilustracija. Z drugačnim pogledom (kadriranje ilustracije) skušam ustvariti sodoben učinek in povedati, da se lahko zgodba odvija tudi tukaj in zdaj, kljub temu, da kostumsko in scensko dogajanje postavim v čas osemnajstega stoletja. Prav zaradi »filmskega« kadriranja ilustracij je mogoče moja slikanica najbolj drugačna od dosedanjih.

Cesarica pa še zdaj ni bila pozabila kosate lipe nad kamnito mizo na vrtu; zato je tudi ni bilo zraven; poslušala pa je za vrati, kakor imajo ženske navado, ki bi rade vse izvedele. Ko sliši, da cesar ponuja Krpanu svojo hčer v zakon, pride tudi ona in pravi:

“Ne boš je imel,
ne

Lipo si mi izpridil;
hčere ti pa ne dam!

značilna stran iz različice za odrasle

V Parku želimo malo natančneje predstaviti avtorico in njeno delo, ki bo morda kmalu seglo do nas, skoraj gotovo pa bo nekoč oblikovalo predstave naših otrok o tej znameniti, skorajda že kultni, pa še vedno imenitni Levstikovi pripovedi - kot so jih nekoč Kraljeve ali Smrekarjeve ilustracije nam.

Poleg krajšega pogovora o njenem diplomskem delu smo Suzi zaprosili, da bi prispevala še ostale ilustracije za to številko Parka - povabilu se je z veseljem odzvala in jih narisala.

Ali meniš, da je ta premik v smeri »filmskega kadriranja« znak nekakšnega vizualnega »napredka« ali vsaj spremenjene percepcije?

Beseda napredek je v tem kontekstu manj primerna, gre pa za spremenjeno percepcijo ljudi. Mislim, da so novi mediji že na začetku stoletja s pojavom filma in pred njim fotografije bistveno zaznamovali naše dožemanje sveta in branje (v najširšem pomenu besede). Spremenili so tudi način pripovedovanja mitov in ustvarili nove. Zato skušam s kadriranjem ilustracije, ki je sorodno stripu ali filmu, zgodbo približati današnjemu mlademu bralcu.

Ravno v tej luči se mi zdi zanimivo, da si se odločila za dvojne ilustracije. V čem je pravzaprav razlika?

Lévtikovo besedilo je do sedaj nastopalo v glavnem v dveh knjižnih oblikah, v slikanici in knjigi, ob drugih Lévtikovih delih in spremnih literarnih študijah. To je posledica lastnosti besedila, prisotnost mitičnega in resničnega v Martinu Krpanu. Močna in dinamična mitična zgodba je vedno zanimiva mlajšim bralcem in zahteva »velike« slike, ob tem pa gre za izjemno literarno delo z izbrušenim jezikom in ustrojem in kot tako zahteva povsem drugačno, mogoče »resnejšo« knjižno predstavitev. Zato tudi sama ustvarim dva knjižna organizma. Knjiga je manjšega formata in vsebuje črno bele ilustracije vinjetnega značaja. V njej poskušam dramaturški lok povedi vizualizirati z večanjem črke, s tem pritegniti pozornost k samemu jeziku in vzpodbuditi močna nadpomenska branja.

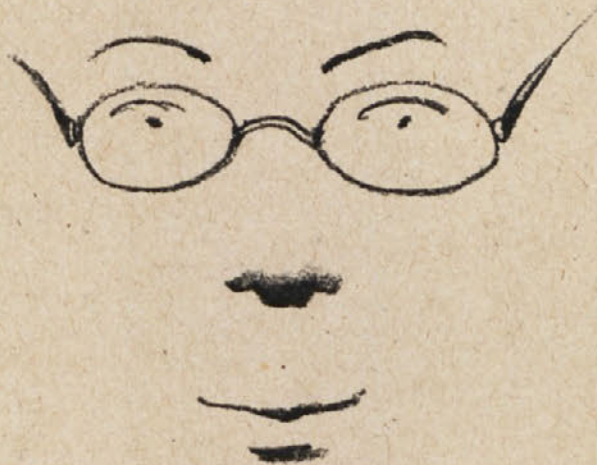
Če govoriva o ilustracijah za odrasle, kakšen pomen se ti zdi, da imajo oziroma kakšen je pri nas odnos književne »stroke« (literarni ustvarjalci, založniki) do njih?

Vloga ilustracije v knjigah za odraslo bralno publiko je danes bistveno drugačna kot pred sto leti. Podobe so se umaknile iz knjižnih strani v druge medije, revijalni tisk, predvsem pa sta to vlogo prevzela film in televizija. Očitno gre za neko razvojno pot branja, ko se deli na branje »čiste« besede in branje podob. Prevladuje mnenje, da z ilustriranjem teksta odraslemu bralcu z bolj razvito sposobnostjo imaginacije interpretacijsko zamejiš branje - kar mislim, da drži le deloma. Odnos stroke - literarne in uredniške - je pač tak, da razmišlja o postavitvi ilustracij ob besedilo le v izjemnih primerih, kot so posebne izdaje. Več sodelovanja je v revijalnem tisku, ki objavlja tovrstno literaturo (Mzin, Razgledi...)

Za konec me zanima, kaj meniš o prihodnosti svojih ilustracij. Meniš, da bodo res krojile vidno podobo prihodnjih rodov o Martinu Krpanu, Brdavsu, ministru Gregorju, dunajskem dvoru...?

Tega si srčno želim in se bom potrudila, da se bo to zgodilo.

pogovarjal se je Marijan Dovič

avtoportret

"Ko prideta na Dunaj, bilo je vse mesto črno pregrnjeno; ljudje so po klavirno lazili kakor mravlje, kadar se jim zapali mravljističe."

"Ko to izgovori, gre na cesarski vrt in poseka mlado, košato lipo iznad kamnite mize, kamor so hodili gospoda poleti hladiti se."

"... ali ta mu urno podstavi svoj kij, da se meč globoko zadere v mehko lipovino..."

"Lipo si mi izpridil; hčere ti pa ne dam!"

novomeški pisatelj

Damijan Šinigoj

"Kaj so bili med vami tudi homoseksualci?"

"To menda ne, toda bili smo brez žensk, potrebovali smo nekakšno sprostitev... Spomnim se, kako smo nekoč goli čakali v vrsti za prho, stisnjeni smo bili kot sardine, ko je nekemu iz zadnjega dela vrste stopil in ni minila niti minuta, ko je stal vsem - enostavno se je zgodilo, proti tvoji volji. Ta hip ga začutiš v riti, naslednji hip pa že tvoj rine drugemu med ritnice - v kemiji temu pojavu rečemo verižna reakcija..."

"Ti ni bilo nerodno, ko ti je pred vsemi stal?" Živo je zardela, toda radovednost je bila močnejša od sramežljivosti.

"Sramežljivost, logiko in lase pustiš pred vojašnico; bil sem le eden od mnogih, nihče me v resnici ni gledal. Na naturistični plaži bi mi bilo nerodno, v vojski pa si v to prisiljen, vzeti moraš kot dejstvo, ki ga moraš sprejeti. Ne moreš reči, da te je sram pokazati lulka, ker bi s tako izjavo pozornost samo obrnil nase, vsi bi namreč želeli videti, kaj si tako ljubosumno skrival, ko bi se na koncu vseeno moral sleči..."

"Pa saj se vendar lahko pritožiš," je bila ogorčena. Ugovarjala je tako prizadeto, da se je menda moral že stotič nasmehniti.

"Rekel sem, da tudi logiko pustiš zunaj. Teoretično se res lahko pritožiš, toda najprej moraš izvršiti ukaz. Torej moraš najprej pokazati lulčka, česar seveda ne želiš, ko pa ga že pokažeš, se ti jebe za pritožbo, kajti pritoževati si se želel zato, ker si ga želel imeti skritega... Razumeš?"

odlomek iz romana
Vojake ubijajo, mar ne?,
Ljubljana 1991

Novo mesto se med drugim ponaša tudi z izjemnim pripovednikom Damijanom Šinigojem.

Njegov prvenec je roman *Vojake ubijajo*, mar ne?, ki je nastal že leta 1986, a je moral zaradi ostre kritike družbe, ki jo vsebuje, iziti šele leta 1991. V fiktivno kriminalno zgodbo o mladem vojaku Robiju, ki je žrtev maščevanja generala Markoviča za neko davno zamero, je Damijan vpletel svojo negativno izkušnjo služenja vojaškega roka. Zaradi nekaj nedolžnih šal na račun tedanjega režima je namreč, kot zapiše sam, "na lastni koži dodobra spoznal delovne prijeme državnovarstvene policije".

Zgodba je napeta kriminalka. Glavni junak je dezerter, ki se med svojim begom z mislimi vrača k svoji brezskrbni mladosti, k norčijam, ki jih je počel s prijatelji in k Nataliji, ki je čakala nanj z njunim sinom. Toda v zavetje teh misli vedno znova vdira kruta realnost vojske, bega, predvsem pa krivičnih dejanj posameznikov, proti katerim junak nemočno protestira.

Slog pripovedi je stvaren, s tekočim dramatičnim ritmom in duhovitimi verističnimi dialogi, ki bralca vržejo v okolje vojske, ki pretrga in tragično pokonča mlado življenje.

Tudi v svojem drugem delu *Neizstreljeni naboj* je Damijan ostal zvest vojaški tematiki. Roman je slika desetdnevne vojne za Slovenijo, ki je naslikana delno po izkušnjah avtorja, še bolj pa po pričevanjih neposrednih udeležencev vojne. Ti so spregovorili skozi usta junakov zgodbe. Njihova občutja zmedenosti, nerazumevanja, večnega pričakovanja in končno bega ter strastnega oklepanja življenja nazorno prikazuje vso tragiko naše polpretekle zgodovine, ki ni bila nikjer občutena tako intenzivno kot prav v mladih fantih, ki so morali na bojišče.

Poleg kratke proze in člankov, ki jih Damijan objavlja v tekočem tisku, se trenutno ukvarja tudi s prevajanjem romana *Priča bosanskega pisatelja Zilhada Ključanina*. Njegovo izvirno ustvarjanje sicer počiva, toda nedvomno bomo v prihodnje prebrali še marsikatero odlično delo izpod Damijanovega peresa, saj mora z njimi upravičiti zaslužen status pisatelja.

Brigita Judež

Naj je še tako napenjal možgane - nič! Le čelo se mu je orosilo in pritisk v očeh mu je narastel do občutka, da mu bodo eksplodirale. In trušč v ušesih je bil neznosen.

Poskušal je biti brez misli, brez čustev, le vdan in vpet v trenutek, v katerem lahko z voljo sodeluje le z vero v koristnost in nujnost tega početja. Nič ne sprašuj, delaj. Prepusti se toku...

Potem so priletela letala, nenajavljeno, hrupno. Ležal je na zemlji in molil, da bi dihal, molil, da bi živel, molil, da bi oglušel. Nič slišal.

odlomek iz romana
Neizstreljeni naboj,
Ljubljana 1994

Akcija, 1960

slovenski filmski ustvarjalci

filmska stran

Jane Kavčič

Begunec, 1973

Sreča na vrhici, 1977

Učna leta izumitelja Polža, 1982

Maja in vesoljček, 1988

V letošnji sezoni snema celovečerni film Jane Kavčič. Delovni naslov je NEPOPISAN LIST - gre za še enega v vrsti otroških filmov, ki jih je posnel režiser filmov SREČA NA VRVICI ter MAJA IN VESOLJČEK.

Režiser Jane Kavčič je zelo poseben med slovenskimi cineasti. Na njegov opus gledamo kot na ambivalenten, a ne »ambiguous«. Sestoji iz dobrih otroških komedij oziroma komedij za mladino in žanrskih filmov, v katerih je želja oziroma tendenca k akcijskem filmu. Velikokrat so teme delikatne, intrigantne in provokativne ter so postavljene v nestabilno okolje, kot je na primer vojna. Otroški »žanr«, ki je v bistvu neproblematičen in sprejemljiv za široko množico filmskega občinstva, je pravo nasprotje »žanru«, v katerem režiser izraža svoj odnos do režimskega sistema. Ne glede na temo, ki jo je obdelal, je za Kavčiča značilen nizkoprorračunski film - kar pa ni omejevalo njegove režijske spretnosti. Nasprotno, celo spodbujalo ga je k določenim rešitvam, ki so se kasneje izkazale kot pionirske v slovenskem filmu. Jane Kavčič je k filmu prišel s prvim povojnim valom filmskih režiserjev, kar pomeni, da je prisoten v slovenskem filmu od samega rojstva profesionalne produkcije. Tako je bil pomočnik režije že pri prvem slovenskem celovečercu NA SVOJI ZEMLJI (1948), ki ga je režiral France Štiglic. Sam pa je debitiral s kratkim filmom SLOVO ANDREJA VITUŽNIKA, ki je bil del prvega slovenskega omnibusa TRI ZGODBE. Celovečerec posnet leta 1955 sta sestavljali poleg omenjenega še dva

kratka filma: NA VALOVIH MURE Igorja Pretnarja in KOPLJI POD BREZO Franceta Kosmača.

Njegov prvi samostojen celovečerni film je žanrsko obarvana MINUTA ZA UMOR (1962), ki se na eksperimentalen način spopade s kriminalko oziroma detektivskim žanrom.

Leta 1967 se Kavčič odloči za režijo otroškega filma, ki je bil v Sloveniji takrat že kar uveljavljen, saj je bil to tretji v vrsti otroških filmov s tematiko druge svetovne vojne. Lahko bi rekli, da se je Kavčič zgledoval pri filmih Franceta Štiglica: DOLINA MIRU (1956) in NE JOČI, PETER (1964), vendar so v tem filmu - za razliko od Štigličevih filmov - junaki, to so otroci, usodo vzeli v svoje roke in ob tem pustili odrasle nemočno stati ob strani. Vojna drama AKCIJA (1969) je bila prva slovenska moška drama ali, če bi jo definirali po Deleuzeu, »krize podobne akcije«. Tudi BEGUNEC (1973) se dogaja v času vojne. Ta film radikalno odpira vprašanje politične ideologije, neprilagodljivosti posameznika v konfliktni situaciji vojne, ki ga sili, naj se odloča. SREČA NA VRVICI (1977) je bil absolutni otroški bestseller, ki smo ga prodali v mnoge tuje dežele - po nekaterih podatkih celo v 55 različnih držav. Po tem filmu se Kavčič loteva le še otroških oziroma mladinskih filmov. UČNA LETA IZUMITELJA POLŽA (1982) je komedija, v kateri se norčuje iz izumiteljstva. NOBENO SONCE (1984) je zelo avtentičen film o sodobni mladini, kot se je ob izidu filma izrazil nek kritik. Za današnje razmere pa je film v vsakem pogledu naiven. Zadnji film, ki ga je podpisal Jane Kavčič in je zagledal platna kinodvoran, je bil MAJA IN

VESOLJČEK (1988), ki je nekakšen poiskus znanstvene fantastike v stilu E.T. VESOLJČEK (1981), a je na žalost le medel odsev le-tega.

Kavčič je režiral štiri filme s tematiko druge svetovne vojne, pa med njimi ni mogoče najti niti enega epskega vojaškega filma, partizanske akcije ali heroične tragedije, kakršne so v istem času zapolnjevale vsejugoslovansko filmsko umetnost. Iz tega lahko sklepamo, da se Kavčič ni imel časa spoprijeti s tako imenovano vojno tematiko, ki naj bi bila v njegovem času v domeni vsakega dobrega režiserja. Prav nasprotno - Kavčič, ki je delal nizkoprorračunske filme, ne bi zmozel finančne strukture, ki jo zahtevajo takšni filmi. Dejstvo, da njegovi izdelki v bistvu niso vojni filmi, oziroma so anti-vojni, nam najlepše opišejo isti štirje vojni filmi.

V njegovih filmih ni pompoznosti, niti ni velike patetike, niti neke pretirane lirčnosti, poetičnosti ali estetskih vrednosti. Te elemente je Kavčič prepustil svojim sodobnikom, sam pa se je odločil za tiste principe filmskega jezika, ki so mu dovoljevali ostati na trdni zvezi z občinstvom. Njegova dela so posledično (sedaj, ko smo dobili bolj prozaično podobo) kljub formalni preprostosti filmsko bolj učinkovita kot mnoga artistska dela njegovih sodobnikov. K temu veliko prispeva njegov nesofisticiran vizualni jezik, ki nas stalno drži pri tleh.

Klemen Dvornik

foto pub

Borut Peterlin

Ali je ženska v fotografiji ogrožena ali ogroža?

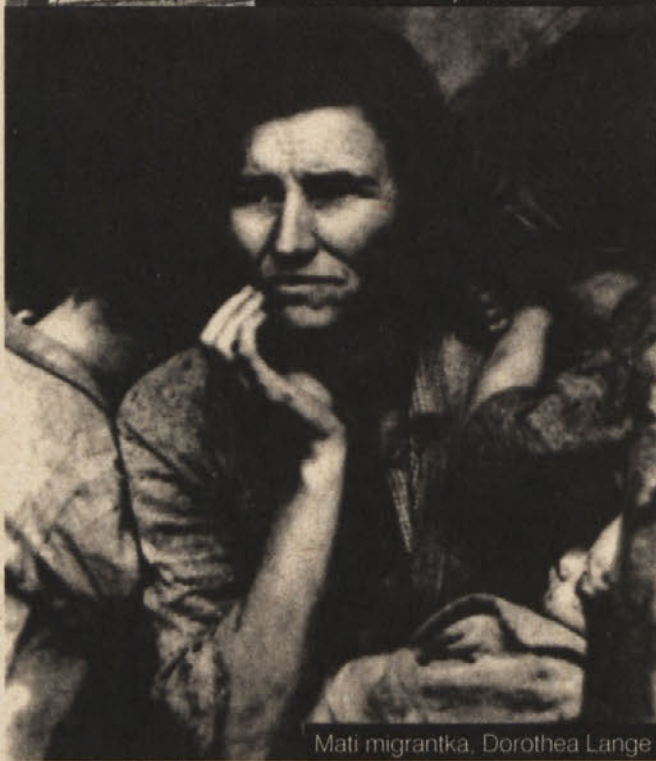
Minuli mesec je imela fotografinja Annie Leibovitz razstavo v Moderni galeriji. Fotografije Annie Leibovitz so, tako kot v tujini, tudi pri nas naletele na izredno pozitiven odmev. Nasploh so fotografije ženskih umetnic v zadnjem desetletju deležne ogromne pozornosti in ni naključje, da je vzporedno s tem tudi žensko gibanje na vrhuncu svojih moči.

Feminizem

Zametki feminizma segajo še pred francosko revolucijo. Angležinja Mary Volstoncraft je v delu Obramba ženskih pravic zagovarjala idejo emancipacije žena, vendar se je bolj množično gibanje pojavljalo šele med francosko revolucijo (1789). V umetnosti se izrazito feministične ideje pojavijo v petdesetih letih. Mati ameriške umetnosti identitete je ameriška umetnica francoskega rodu Louise Bourgeois. Njene skulpture namerno zbujajo neprijetne občutke, ki prihajajo globoko iz ženskega telesa. Njena najslavnejša dela so takojmenovane celice - inštalacije, ki vizualno spominjajo na utesnjene sobice, polne steklenic, vonjav in spominov na nasilje v družini.

Američanka v Italiji, 1951, Ruth Orkin

Mati migrantka, Dorothea Lange

Ženska v fotografiji skozi zgodovino

V fotografiji so ženska dela izpostavljena predvsem v devetdesetih. Zgodovina fotografije je bila polna žensk, katerih imena so po krivici pozabljena. Fotografska zgodovinarica Naomi Rosenblum je odkrila, da je leta 1949 Beaumont Newhall v svojem delu History of photography from 1939 to the Present Day vključil le trinajst žensk in to število se je v reviziji leta 1982 povečalo le za eno avtorico. Leta 1989 je John Szarkowski, takratni direktor fotografije njujorškega muzeja modernih umetnosti, uspel uvrstiti le šestnajst fotografij med dvestodve imeni v knjigo Fotografija do sedaj (Photography Until Now).

Sodeč po teh podatkih bi sklepali, da ženska ni veliko prispevala k fotografiji - a prišla so devetdeseta leta. Naomi Rosenblum je leta 1994 izdala knjigo A History of Women Photographers in z njo jasno očitala vsem dotedanjim fotografskim zgodovinarjem nedoslednost in neprofesionalnost. V tej knjigi je mnogo fotografij in imen avtoric, ki so bila do tedaj popolnoma neznana. Dve leti pozneje sta Naomi Rosenblum in Barbara Tannenbaum

naredili razstavo, posvečeno ženski v fotografiji. To izredno pomembno priznanje ženski fotografiji je vtilo veliko poguma fotografinjam. V sedanjem času pogosto razstavljajo samostojno in čedalje več skupinsko, organizirano. Fotografske revije namenjajo celotne številke ženski fotografiji, pojavljajo se fotografske delavnice samo za ženske in nenazadnje fotonatečaji za ženske.

Zatorej se lahko moški vprašamo: Ali je ženska v fotografiji ogrožena ali ogroža? Antropologinja Margaret Mead trdi, da um ni spolno orientiran. Vendar so se ženske kmalu po izumu fotografije preizkusile in tudi uveljavile v tej smeri umetnosti - in tako se je vprašanje zastavilo samo od sebe.

Ali vidijo ženske svet drugače kot moški?

Nan Goldin:

"Mislim, da so bile ženske skozi zgodovino fotografije na splošno bolj uspešne od moških, z nekaterimi izjemami. Namreč, ženske imajo sposobnost globokega sočustvovanja, kar moškim ni usojeno. Ženske smo vedno bile uteha za bližnje in nenazadnje se je to izkazalo za našo prednost."

Helmút Newton, legenda portretne in modne fotografije: (Trenutno dela na projektu Razloži razlike "Explain the Differences". Namreč razlike med portreti, ki jih posname sam in tistimi, ki jih posname njegova žena, June Newton.) "Najino delo je zares zelo različno. Ne vem, kaj je temu vzrok, saj so njeni portreti enako ostri kot moji in isti mojstri nama printajo fotografije, torej je tehnika enaka. Vzrok je gotovo njen pogled na svet."

Helen Gurley Brown, urednica časopisa Cosmopolitan: "Ne verjamem trditvi, da ženske vidijo svet drugače. Veliko je fotografij, ki so zelo trdožive - fotografirajo v samem centru vojnih žarišč. V Bosni je nekaterim celo odtrgalo roko, a so preživele in nadaljujejo s svojim delom. Posredna posledica te trdoživosti so tudi krute fotografije, ki so jih tam posnele. Na primer Annie Leibovitz lahko naredi krute ali nežne fotografije, povrh vsega pa dela tudi glamur fotke."

Eddie Adams, dobitnik Pulitzerjeve nagrade:

"Ne, nikakor. Marsikdaj naša fotografija zrcali nas same in lahko vsebuje zelo sočutne emocije. Ni pomembno ali si moški ali ženska, če jočeš, ko s svojim fotoaparatom sežeš nekemu globoko v srce. Ampak kot individualci fotografiramo drugače - in ne kot moški ali ženske."

Prvih deset ženskih fotografij po presoji bralcev revije American Photo:

1. Mary Ellen Mark, 2. Dorothea Lange, 3. Julia Margaret Cameron, 4. Imogen Cunningham, 5. Margaret Bourke-White, 6. Annie Leibovitz, 7. Tina Modotti, 8. Diana Arbus, 9. Sally Mann, 10. Cindy Sherman, 11. Helen Levitt, 12. Joyce Tenneson, 13. Berenice Abbot, 14. Nan Goldin

Circo Garzetti, Mexico City, 1997, M. E. Mark

"Tiny" v njenem kostumu na noč čarovnic, Seattle 1983, Mark

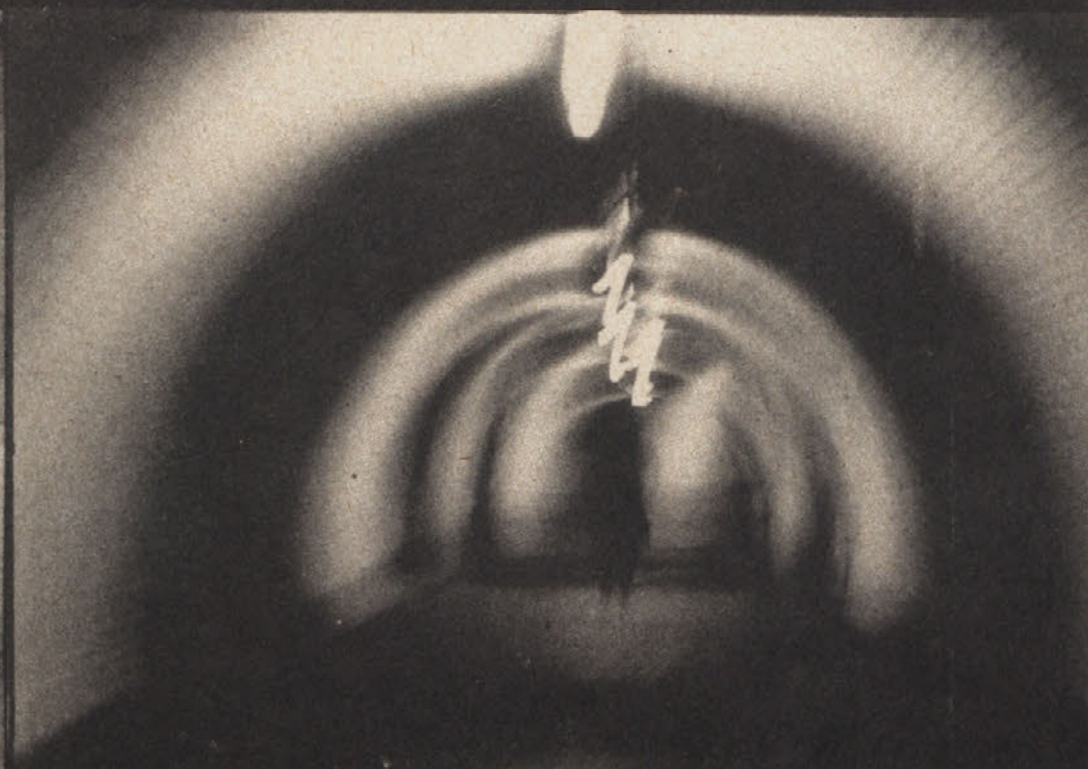
Gloria in Ravi, trener živali - z medvedom, Indija 1989, Mark

Mary Ellen Mark

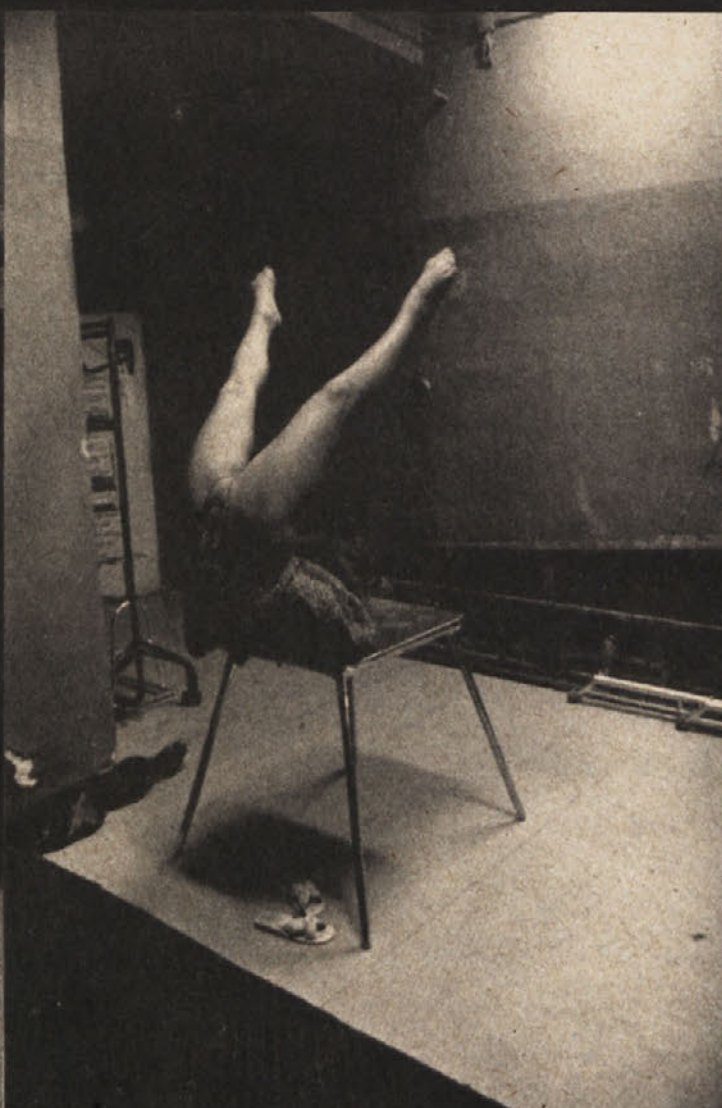
Mary Ellen Mark je socialno dokumentarna fotografinja z neverjetno izrazitim slogom. Ne glede na to, ali fotografira indijski cirkus ali psihiatrično bolnišnico, na fotografijah vedno pusti očem nevidni emocionalni žig. Mary Ellen Mark ni samo dokazala, kaj lahko ženska naredi v fotografiji, ampak je celo spremenila cel koncept, kaj bi fotoreporterstvo lahko bilo. Njene fotozgodbe so predvsem osebne, sočutne in hrabre. Mary Ellen Mark uporabljala fotoaparate različnih formatov za svoje delo. Začela je s formatom 35mm, nadaljevala s Hasselbladovim formatom 6x6 cm in nazadnje še z velikim formatom 4x5 palcev. Najboljše kompozicije je dosegla z Hasselbladovim kvadratnim formatom. Pri tej kompoziciji je najtežje razbiti kvadratni format in z raznimi gestami motiva uvesti dinamiko v fotografijo. Seveda ima vsak format svoje prednosti in slabosti. Ključ dobre fotografije po njenem leži v razmerju med ozadjem in osrednjim motivom. Če osrednji motiv ne funkcioniira skladno z ozadjem, tudi fotografija ne deluje.

"V dokumentarni fotografiji je prednost, če si ženska. Neznanci v svoj intimni svet raje spustijo žensko kot moškega."

ciklus Potovalci (avtorica Aleksandra Vajd)

Aleksandra Vajd

Komentar ciklusa fotografij Kabaret (avtorica Aleksandra Vajd)

»Je cirkus simbol sveta ali je ves svet cirkus par excellence? V formalnem okvirju cirkuškega kroga je avtorica poiskala, zalotila in zabeležila ljudi, ki sicer formalno pripadajo temu istemu krogu, posneti in predstavljeni na fotografijo pa dobijo moč simbola vsega tistega, kar se dogaja zunaj. Skriti ali napol skriti obrazi, ukvarjanje s samim seboj, nemoč komunikacije v svetu, ki zahteva ravno to, so sporočilo teh fotografij.«

Milan Pajk

...sokolstvo, olimpijske igre in Novo mesto...

biti sokol in telovaditi tako kot oni: stoletnica olimpionika Leona Štuklja

V dobi petroleja in gazolina se je navdušil nad telovadbo in v njej našel veselje, prijatelje in zdravje **stop** je eden od utemeljiteljev umetnostne telovadbe (Kunstturnen), ki je osnova za nadaljni razvoj **stop** edini vzornik mu je bil Stane Vidmar **stop** pozimi 1919 je dvajsetletni Leon potoval k stricu v Sv. Lenart; ker je bilo mrzlo, odeja pa ena sama, je del poti pretekel za vozom **stop** član generacije t.i. novomeške pomladi **stop** po uspehu na VIII. OI v Parizu 1924 je šel na avdienco h kralju Aleksandru v sposojenem (prevelikem) kroju; svojega ni imel **stop** I. 1928 je bil dr. Murnik na OI tako navdušen nad uspehom tekmovalcev, da je naročil buteljko vina; spil jo je sam **stop** prej omenjene kolajne so prišle v roke nosilcem po generalnem konzulu; za čakanje na podelitev le-teh ni bilo denarja **stop** IX. sv. tekmovanje v Luksemburgu 1930 je (bržkone) potekalo kar v šolski telovadnici **stop** Leon Štukelj se je že dvakrat udeležil OI kot častni gledalec - v Barceloni 1992 in Atlanti 1996 **stop** najbolj ceni zlato odličje v mnogoboju z OI 1924 v Parizu **stop** Novo mesto mu pomeni več kot Maribor

Leon Štukelj na krogih - zlata medalja

AVE TRIUMPHATOR

Dogodek v mestu Gogi

1365 leta je Rudolfswert ali Neustadt dobil mestne pravice in s tem formalno postal mesto. Po veljavi je bil na drugem mestu v tedanji Kranjski, vendar še vsaj pol stoletja brez vidnega napredka - ne na gospodarskem, še manj pa na kulturnem področju. Bila je to pravzaprav malo večja vas, v kateri je ob koncu 19. stoletja živelo 94,4% Slovencev in 5,6% Nemcev. Meščani (trgovci, obrtniki, uradniki...) so živeli mirno podeželsko življenje brez želje po spremembi. Bogati so šolali svoje otroke v gimnaziji, ki je dajala mestu poseben, zavedno-slovenski značaj - profesorji so bili namreč Slovenci, ki so v svojih izvešjih pisali kraje in priimke po slovensko, prvi pa so tudi v uradni publikaciji zapisali ime Novo mesto.

Miren tok Krke so spremljali mesečni sejmi, procesije, koncerti novomeške godbe, parade meščanske garde, pohodi (gardistov, gasilcev in godbe), srečanja ob poletnih večerih, posedanje moških po gostilnah in klepetanje žensk pred vodnjakom na trgu. Kulturno življenje so s Kazino in uniformirano gardo krojili Nemci. Na srečo ne le v svojo korist, saj so v Kazini prvič uprizorili Linhartovo veseloigro Ta veseli dan ali Matiček se ženi - lani je minilo 150 let od tega pomembnega dogodka. Lahko bi rekli, da se je s tem Novo mesto prebudilo. Nadaljevale so se slovenske uprizoritve v Kazini, ustanovljeno je bilo Slovensko društvo, časnik Sloveniens Blatt, novomeška narodna straža, in leta 1865 - Narodna čitalnica. Tega leta je v Novem mestu od 19-21. 8. nastopal Južni Sokol iz Ljubljane. Nastop, drža in zdrav izgled telovadcev so prevzeli meščane. Someščan Polak je takrat dejal, da se najbolj boji sokolov in kuge. Goga, dolgočasno mesto, mu je očitno bolj ustrezala, a na srečo ga »na novo rojeni«
Novomeščani niso poslušali. Ustanovili so čitalnico, Dolenjsko pevsko društvo, Glasbeno šolo, časnik Slovenski narod, Novice, Dolenjske novice... Ti časi zagotovo niso bili pisani na kožo Nemcem. Celo dijaki so sodelovali pri kulturnem razvoju domačega kraja. Nosili so narodne čepice, prirejali literarne večere, kresni malj so okrasili s slovenskimi zastavami... Obšolska dejavnost nemškutarjem ni bila po volji, vendar so se sčasoma morali prilagoditi toku dogodkov.

Ima Novo mesto že dovolj društev?

122 let nazaj se je v Novo mesto preselil član Južnega Sokola Janez Krajec. Že ob prihodu je dejal, da bo on ustanovil Sokol, če ga ne bo nihče drug. Ker je po devetih letih ostalo vse le pri besedah, je prevzel predsedništvo pripravljalnega odbora. Mnogi so menili, da je ustanovitev novega društva povsem brez pomena, saj so že imeli Narodno čitalnico in Dolenjsko pevsko društvo. Ambiciozen in rodoljuben član Južnega Sokola se s temi govoricami ni dal zvesti in je 2. 7. 1885 dosegel ustanovitev Dolenjskega Sokola. Že na začetku se je pokazalo, da njegov trud ni bil zaman, saj je bilo že na prvi seji odbora sprejetih 62 članov. S tem se je dolenjska metropola pridružila Ljubljani in Mozirju, ki sta tudi že imeli sokolsko društvo.

Čeprav je bil Sokol pravno ustanovljen, ni imel prostorov za izvajanje svojega programa. Mesto je bilo namreč brez telovadnice, a tudi to oviro so ljubitelji športa premostili. Od vojaške uprave so dobili v najem skladišče, ki so ga preuredili in polepšali v telovadnico. Za najemnino in zavarovanje le-te so si morali denar izposoditi, denar za opremo so dali odborniki, drog pa je daroval ljubljanski Sokol. Novomeščani so bili nad novimi tehničnimi pridobitvami zelo navdušeni in temu primerno začeli telovaditi eno uro vsako sredo in soboto. Uspeh je bil viden že po treh tednih na prvem nastopu v Krškem. Kasneje je Sokol prirejal zlete skupaj s pevskim društvom in sicer tako v večjih kot v manjših krajih (Družinska vas, Bela cerkev, Stopiče, Sevnor, Bršljin). S svojim nastopom (proste vaje, orodna telovadba, atletika, koncert, godba, ples) so želeli pridobiti nove člane ter ohraniti narodno (in kulturno) zavest.

Namen sokolov je bil pozitiven in posnemanja vreden, pa vendar so se ves čas otepali s finančnimi težavami. Pri ustanovitvi društva je bilo določeno, da si pridobivajo premoženje s članarino, darovi in vstopninami na prireditve (telovadni nastopi, društveni izleti, plesi, koncerti, gledališke igre...), vendar to ni zadoščalo za neovirano delovanje tako razširjenega društva. Rekvizite, ki so jih potrebovali za vadbo, so tako kupovali donatorji, mecen.

Kot je že omenjeno, delovanje Sokola ni bilo po volji Nemcem in oblasti. To so telovadci občutili predvsem v neprestanem menjavanju prostorov. Metanje polen pod noge je tokrat Sokol občutil močneje kot na začetku - ne le moteče, temveč celo bremenilno. Pod težo vseh nasprotovanj je Sokol, simbol moči in nepremagljivosti, 6. 9. 1898 klonil.

Novo stoletje, nov začetek

Leta 1905 sta bili ustanovljeni Zveza slovenskega sokolstva in Slovenska sokolska zveza. Iz Ljubljane se je v Novo mesto vrnilo nekaj telovadcev, ki so zopet začeli vaditi. Novi člani, novi starosta in neuradni telovadci so pripomogli k vzletu novega Sokola leta 1906. Leto in pol kasneje se je odprl še oddelek za mladino, kar je mnoge zelo razveselilo. Med njimi je bil tudi 10-letni Leon.

Sin tajnika Štuklja v Novem mestu in učenec prvega razreda deške šole pri očetih frančiškanih si je nekéga poletnega popoldneva s prijateljem Rudijem ogledal nastop sokolov.

naraščaj novomeškega Sokola. 1908

Strumen prihod, obračanje na povelja, telovadba na bradlji in drogu - vse ga je popolnoma prevzelo. Še isti dan so se mladi dogovorili, da bodo sestavili vrsto in začeli telovaditi. Mame so jim sešile sokolske čepice s sokolskim peresom na levi strani in belo-modro-rdečo kokardo, da so bili kar najbolj podobni praviim sokolom. Naj ponovim, da je bil oddelek za mlade ustanovljen šele kasneje - tedaj pa so vadili samoiniciativno in brez posebnega programa vadbe.

Bilo jih je osem nadebudnih in polni energije so se obešali na drogu na Windischerjevem vrtu, nato pa na vrtu Leonovega prijatelja Rudija. Kot nalašč je imel Rudi starejšega polbrata Riharda, člana Sokola, ki jih je vzel pod svoje okrilje. Bil je strog, saj si je za napake (skrčene noge) izmišljal neprijetne kazni, vendar so varovanci pod njegovim okriljem močno napredovali.

Končno pravi Sokol(čk)

Jeseni 1907 so dečki začeli obiskovati naraščajsko telovadbo v sokolski telovadnici. Dobili so sokolsko čepico, belo telovadno majico z rdečo obrobo ob ramenskem delu, suknjene kratke hlače, črne nogavice, telovadne copate, okoli pasu pa so imeli pripeto sinjebarno pentljo, katere konca sta visela ob levem boku. Oblačilo je bilo slavno, manj telovadno in po nastopu so morali vse vrniti v hrambo.

Leon in njegovi prijatelji so vadili dvakrat tedensko, vendar je bilo to za njih premalo (»le razgibavanje«). Zaradi tega so začeli zahajati v telovadnico vsako popoldne, če so le izprošili ključ.

Tekel je čas in Leon je postal gimnazijec - med njegovimi sošolci so bili tudi ključni akterji novomeške pomladi: Miran Jarc, Anton Podbevšek, Božidar Jakac, Zdenko Skalicky... Pri pouku telovadbe je pogosto nastopal kot predtelovadec. V tem času je nekoč na večerni telovadbi (telovadne copate je skrival pod suknjicem in zatrjeval mami, da gre k sošolcu vadit matematiko) spoznal Staneta Vidmarja, zmagovalca tekmovanja v Pragi in takratnega narodnega junaka. Srečanje z njim mu je dalo še več energije in volje za nadaljnje delo.

Leon je imel v tem času težave, saj mu je bila kot gimnazijcu sokolska vadba prepovedana. A vendar je bil ob koncu 5. razreda pri telovadbi ocenjen »prav dobro z izrednimi sposobnostmi«.

Vsega lepega pa je bilo naenkrat konec. Začela se je vojna in tudi 18-letni Leon je bil vpoklican. Na srečo vojne ni preživel na bojišču, temveč v pisarni, saj je bil priznan za C kategorijo.

Zlata leta olimpijskih iger v svobodi

Po končani vojni se je Leon vpisal v drugi semester prava v Zagrebu (prvi semester je končal na Dunaju), seveda pa je tudi nadaljeval z vadbo. Sedaj so bili sokoli starejši, bogatejši za eno izkušnjo in to je privedlo do globljega prijateljstva med njimi. Leto po koncu vojne so odpotovali v Novi Sad, kjer je bila napovedana sokolska slavnost. Povsem nepričakovano je nastopil tudi Leon Štukelj. Zanj je bil to prvi večji nastop na višji ravni - opravil ga je odlično.

Po vrnitvi domov je mladi telovadec opravil dva semestra v Zagrebu in se vpisal v novoustanovljeno Univerzo v Ljubljani. Bil je dober študent, ki si je sam služil svoj kruh. Nekaj časa je delal celo na Bledu, takrat še v povojih turizma. V knjigo je vpisoval goste, jih vodil v sobe, miril, če so bili preglasni, ob tem pa seveda ni pozabil članske telovadbe.

Prihodu domov 1921 je kmalu sledila očetova smrt in spoznal je, da mora čimprej končati študij prava. In zopet so se začela tekmovanja. Mentor in vodnik sokolov je bil dr. Murnik, veder in nasmejan mož, ki jih je učil vztrajnosti in moči, vendar »pa njegovo praktično telovadno znanje ni presegalo našega.« (Leon Štukelj, intervju 9. 6. 1993, Maribor) Na VII. mednarodni tekmi v Ljubljani 1922, prvi res uspešni za Štuklja, je šlo za boj med češkimi in

Svečanost ob podelitvi olimpijskega reda - L'ordre Olympique - Leonu Štuklju, na Univerziadi 1987 v Zagrebu

našimi telovadci. Štukelj se je odlikoval na orodjih, v atletiki pa je bil slabši. Na koncu so bili Čehi uspešnejši. Po tem tekmovanju je Štukelj diplomiral in začel s pripravniško prakso v Novem mestu. Vzporedno s službovanjem je tudi telovadil in si pri tem poškodoval zapestje. Odločeno je bilo, da vseeno potuje na olimpijske igre kot spremljevalec.

VIII. Olimpijske igre v Parizu 1924:

Na predvečer tekmovanja se je načrt spremenil in Leon je navkljub poškodbi nastopil. Zaradi nepozornosti in nesoglasja sodnikov je moral vajo celo ponoviti. Bil je ne le odličen, temveč kar OLIMPIJSKI ZMAGOVALEC.

1. mesto - mnogoboj, drog
Vrnitev domov so spremljali pozdravi množic v čast novemu narodnemu junaku, 26-letnemu sokolu. Celo kralj Aleksander se je spomnil nanj in ga poklical na Bled v avdienco. Protokol je potekal zelo uradno, hladno. Pred naslednjim tekmovanjem je Štukelj odpotoval še v Deželo tisočerih jezer, Finsko, saj so ga tja povabili na uraden obisk. Zanimivo je, da se je na pot sploh odpravil, saj niti ljubljanski turistični biro ni poznal poti do te dežele, kaj šele Leon. Pa vendar so bile skrbi odveč - sokola so tu lepo in prijazno sprejeli.

VIII. mednarodna tekma v Lyonu 1926:

Svetovno prvenstvo je obsegalo tako vadbo na orodjih kot tudi atletiko - slednje olimpijcu ni ustrezalo (bil je premajhen in predroben), pa vendar se je ta tekma zanj končala uspešno.

1. mesto - krogi, drog, vrsta
2. mesto - bradlja
Po Lyonu je Štukelj opravil še sodniški izpit in nastopil delo v Sv. Lenartu. To je bil majhen kraj, kjer ni mogel ustrezno vaditi, zato si je prizadeval za premestitev. 1. 11. 1927 je tako dobil službo v Mariboru in se začel pripravljati na Amsterdam.

IX. Olimpijske igre v Amstrerdamu 1928:

S seboj si je sokol vzel kar lastno bradljo, kajti Primožič in Štukelj sta na tem orodju obetala največji uspeh.

1. mesto - krogi
2. mesto - mnogoboj, vrsta

IX. mednarodna tekma v Luksemburgu 1930:

Za Jugoslavijo je bila zelo nesrečna. Vreme na tekmi je bilo slabo in zato ni bila izvajana atletika, vaje na orodjih pa so potekale v neprimerni telovadnici. Anton Malej, član vrste Jugoslavije, je v trenutku nepazljivosti padel in kmalu umrl v bolnišnici. Uspeh Štuklja je dobil zato grenak priokus.

3. mesto - drog, vrsta

Tekmovanje posameznikov za svetovno prvenstvo v Parizu 1931 ob 50-letnici MTZ:

Bilo je kar uspešno - Štukelj je blestel na orodjih, v atletiki pa ne.

X. Olimpijske igre v Los Angelesu 1932:

Pripravljenost Štuklja in Primožiča je bila odlična, vendar Sokol ni imel denarja za potovanje. Skupina izseljencev je pot želela plačati, a se vodstvo društva s tem ni strinjalo, ker ne bi potovala cela vrsta.

XI. Olimpijske igre v Berlinu 1936:

38-letnega Štuklja so prepričali, da je nastopil na igrah in dokazal, da starost ne igra bistvene vloge. Pomembna je vztrajnost.

3. mesto - krogi
S tem tekmovanjem se je Štukljeva tekmovalna pot končala - končno se je začelo pravo družinsko življenje v Mariboru.

Novo mesto ga ne pozabi: svečana akademija ob stoletnici

12. novembra letos bo častni meščan Novega mesta praznoval stoletnico svojega rojstva in njegov rojstni kraj mu ob tem vsekakor pripravlja praznovanje.

Razstava v Dolenjski galeriji bo ob 11h otvorila svečanost, ki se bo nadaljevala s sprejemom Leona Štuklja na Glavnem trgu 7 ur in pol kasneje. Osrednja slovesnost bo akademija, ki se bo s pričetkom ob 20h odvijala v novi športni dvorani v Šmihelu. Govorice, da bo olimpijcu otvoril omenjeno dvorano, so se izkazale za neutemeljene, drži pa, da se bo verjetno po njem imenovala. Blagoslov temu predlogu je že (uradno) dal Mestni svet, nadaljno razpletanje zadeve pa še odvíja v bolj zaprtem okolju Ministrstva za šolstvo in šport.

Vstopnice za gala slovesnost so prejeli visoki funkcionarji in jih zato ni v prosti prodaji (če bodo, bodo brezplačno). Kdo natančno so ti pomembni ljudje, nam ni uspelo izvedeti, neuradno pa gre za domala vse »velike ribe«
iz vlade, predsednika mednarodnega olimpijskega komiteja Juana Antona Samarancha in šest vrhunskih telovadcev in telovadk. Vsekakor nam obetajo spektakel, ki si ga bo vredno ogledati. Pa čeprav doma pred televizorjem.

Mojca Rapuš

Hišice in stopnišče na novomeškem Bregu

Hiške novomeškega Brega so zrasle na ostalinah nekdanjega zgornjega, preprosto grajenega obzidja, ki je skupaj s kvadratnimi ali okroglimi stolpci mesto varovalo pred nepridipravi, vsiljivci, nemestno drhaljo. Novomeški Breg je kot del venca, ki, slaveč ga, obdaja staro srednjeveško mesto; je kot prva bojna črta in hkrati prvi - lahko dobrohotni - obraz, ki ga prihajajoči v mesto tu ugleda.

Kot je praksa po vseh podobnih mestih v Evropi, so na obrobju (še toliko bolj značilno na prostoru med vhodi oziroma vrati v mesto, med glavnimi mesto križajočimi potmi) pri obzidju, torej na robu, na margini, seveda živeli revnejši meščani, a še vedno meščani - medtem ko je višji sloj svoj prostor našel v osredju mesta, na večjih trgih, ob cerkvah in mestnih hišah. Tudi pri nas je seveda tako.

Romantiku pa je danes gotovo prav sprehod po robovih starega mesta najljubši: sprehod skozi ozke uličice, ob skromih in simpatičnih hiškah, iz katerih se ponuja prelep pogled na reko Krko. Iz teh obzidnih uličic se sem ter tja izvije kakšna prav tako ozka pot vstran, proti vrhu Kapitlja, najde pa se tudi pot proti zeleni reki. Strme so vse.

Prav med breškimi hišicami, med dvanaajsto in štirinajsto hiško danes po redu, se vije, menim, najčudovitejše stopnišče mesta. Sicer je ozko in z vegastimi stopnicami, toda lepo zavito in ponujajoče prelep pogled. S tega stopnišča lahko tudi meščani, ki nimajo ali še niso imeli prilike posedati v kakšni izmed breških hišk, uvidijo, kaj ponuja pogled z lesenega ganka katere od njih. Z lesenega ganka, na katerega pridete skozi nizka, včasih prenizka vrata iz prav tako nizkih in skromnih prostorov, se pogosto kar med listi trt, ki se pletejo in nastavljajo ob tako ali drugače izdelani ograji, ponuja pogled na vrtove pod hišami, prelep pogled na Krko, na čolnarno ob njej, na vlitje Težke vode, na nekdanje gostilne ob Krki v Kandiji, na gradova Kamen in Neuhoof in njune prizidke - pač tudi na novodobne stanovanjske stavbarske dosežke, dokler se pogled ne izvije, skoraj dotikajoč se Gorjancev, v nebo tam gori pri Grmu. Res, tako pogled z Brega kot na Breg je prelep.

Vegasto stopnišče Brega so pred kratkim nekoliko popravili, tako da si vsaj noge zlomiti ni ravno nujnost, toda veljalo bi ga v prihodnje napraviti še lepšega. Sicer ne bahavega, vsekakor pa prijetnejšega, domačnejšega, ne zgolj kot možnost priti dol ali gor, temveč tudi kot pot, sredi katere se je moč udobno

ustaviti in pogledati naokoli. Kakšna lepa in primerno postavljena klop - mladci sicer lahko brezskrbno sedejo kar na stopnice - bi bila več kot dobrodošla tam gor. Res, kaj bi le bilo lepšega kot sedeti sredi prepadnega skalnatega brega, kramljati in zreti tja naokrog. Mesto je razmeroma lepo uredilo Strmo pot, ki vodi na Kapitelj, v podobni maniri bi veljalo urediti tudi to stopnišče na Breg, ki bi s tem močno pridobilo na vrednosti.

Še na nekaj velja opomiti. Nekoč, rekli bi tudi v davnih časih, je pod današnjimi hiškami Brega potekalo obzidje. Obzidje je bilo torej spodaj in zgoraj, tako da je bilo mesto čim bolj varno. Tudi tu, kjer narava že tako ali tako ni dala vsiljivcem tlakovanje poti v hrame mesta. Arhitekt Marjan Mušič je sredi petdesetih let narisal nekaj skic, ki kažejo, kakšno bi naj bilo Novo mesto daljnega leta 1600. Res prelepo. Cerkve in cerkvice, množica hiš, obzidje s stolpci in še mogočnejši stolpi na dveh mestnih vratih - Karlovških - in še bolj strah vzbujajoči in od mesta sovraga odbijajoči na Ljubljanskih vratih; mesto sredi hribov in gričev, na enem njih temenu in pobočjih, ob oblivačji ga Krki, pa torej tudi samo biva. Po nejasnih Klobučaričevih skicah in Valvasorjevem podajanju mesta je Mušič, četudi ne na podlagi izkustva, še najbolj dokumentarno prikazal

potek in podobo mestnega obzidja, ki je bilo v preteklosti eden opredeljujočih elementov podobe mesta. Danes ga seveda ne potrebujemo - že dolgo obzidje za varnost ni ne potrebno ne primerno. Je pa takšna sled preteklosti vedno zanimiva za pogled meščana in turista. Le malo tega obzidja se je ohranilo, saj so ga ob koncu 18. stoletja hiteli podirati.

Prepričan sem, da bi v prihodnosti poleg ureditve stopnišča na Breg veljalo na tej strani mesta kot mestno zanimivost obnoviti delček, fragment obzidja s kakšnim stolpičem ob reki Krki, poleg breških vrtov. Bila bi to gotovo atrakcija mesta. In pogled z omenjenega stopnišča bi bil še bogatejši, tako kot tudi sprehod po Župančičevem sprehajališču.

Sprehajališče, fragmenti obzidja, stopnišče na Breg in breške hiške pa so vsekakor elementi, za katere mora mesto pokazati skrb v prihodnje, ter tako ta mestni predel ustvariti prijeten in dobrodošel meščanom in obiskovalcem mesta.

Tomaž Levičar

Še večje zavajanje pa je odgovor na četrto vprašanje o tem, kako je mogoče, da je občinski svet iste prostore namenil dvema proslificema. Ne drži svetnikova trditev, da 29. januarja 1998, ko je občinski svet dodelil prostore Društvu novomeških študentov, niso vedeli, da omenjeni prostori niso povsem naši. Zapisnik omenjene seje in tudi sklepi, ki so bili na omenjeni seji sprejeti jasno dokazujejo, da to ni res. Citiram del zapisnika (5 stran, drugi odstavek): »V razpravi so sodelovali: Ciril Klemenčič, (opozoril na nerešena vprašanja lastništva prostorov v Kulturnem centru Janeza Trdine, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije je še vedno lastnik dela prostorov v Kulturnem centru Janeza Trdine, zato predhodno razčistiti lastniške odnose, glede na menjalno pogodbo med Mestno občino Novo mesto in Ministrstvom za obrambo Republike Slovenije).« V nadaljevanju zapisnika je še velikokrat vidno, da so svetniki dobro vedeli, da omenjeni prostori niso povsem naši. Pa tudi sprejeti sklepi, ki nalogajo občinski upravi aktivnosti v zvezi z lastništvom, jasno kažejo, da so svetniki dobro vedeli, da omenjeni prostori niso povsem naši.

Tudi drugi del trditve svetnika, da občina ne more razpolagati s temi prostori, dokler ne ob urejen odnos in bo jasno, kateri del Kulturnega centra je fizično v oblasti občine, ne drži. Svetnik zopet zavaja vaše bralce, ali pa si ni prebral gradiva, ki ga je že trikrat dobil na klop. V pogodbi o ureditvi odnosov v zvezi z domom JA v Novem mestu podpisani s strani Ministrstva za obrambo in takratne Občine Novo mesto leta 1993 v petem členu piše: »Ministrstvo doma JA ne potrebuje za obrambne, oziroma kakršnekoli druge potrebe. Zato soglaša, da se celotni objekt uporablja za civilne potrebe za kulturno informacijski center.« Iz citiranega člena in tudi iz celotne ostale pogodbe je popolnoma

Robert JUDEŽ,
sekretar za kulturo, šport in mladino v
Novem mestu

Ko sva se januarja pogovarjala o dodelitvi prostorov DNS-ju, ste bili zelo optimistično razpoloženi. Ste še vedno?

Ne več tako, ker občinski svet nima preveč razumevanja za težave mladinske populacije v Novem mestu.

Kot vemo, je DNS praktično izgubil kletne prostore v KC JT. Obstaja kakšna alternativna rešitev za njih?

Teoretično gledano ti prostori še niso izgubljeni, ker še vedno obstaja sklep občinskega sveta, po katerem so ti prostori dodeljeni DNS-ju. Vendar pa so glede na nepravilnosti v tej državi, kjer se lahko gradi tudi na črno, ti prostori praktično izgubljeni.

mnenja so različna, a dejstva so na dlani

Glede na pogovore, ki ste jih v vašem časopisu objavili pod zgornjim naslovom, vam pošiljam moj komentar omenjenih izjav.

V svojem komentarju želim le odgovoriti na nekatere trditve občinskega svetnika Jožeta Derganca, ki so neresnične. Že v prvem vprašanju svetnik na vprašanje, če si DNS zasluži prostore v Kulturnem centru Janeza Trdine, odgovori, da nihče ni upravičen, da mu občina karkoli podari. Trditev je seveda iz trte izvita, saj občina ves čas številnim porabnikom dodeljuje in podarjuje tako denarna sredstva kakor tudi marsikaj drugega. Tudi v drugem vprašanju svetnik ponovno izkaže svoj smisel za zavajanje bralcev, saj trditev, da občina ne more svojega premoženja odtujevati, ne drži. Zanimivo bi bilo, če bi svetnik v kakršnem zakonu našel oporo za to trditev. Občina lahko svoje premoženje odda, proda, pa tudi podari ali dodeli. O tem ni nobenega dvoma.

Še večje zavajanje pa je odgovor na četrto vprašanje o tem, kako je mogoče, da je občinski svet iste prostore namenil dvema proslificema. Ne drži svetnikova trditev, da 29. januarja 1998, ko je občinski svet dodelil prostore Društvu novomeških študentov, niso vedeli, da omenjeni prostori niso povsem naši. Zapisnik omenjene seje in tudi sklepi, ki so bili na omenjeni seji sprejeti jasno dokazujejo, da to ni res. Citiram del zapisnika (5 stran, drugi odstavek): »V razpravi so sodelovali: Ciril Klemenčič, (opozoril na nerešena vprašanja lastništva prostorov v Kulturnem centru Janeza Trdine, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije je še vedno lastnik dela prostorov v Kulturnem centru Janeza Trdine, zato predhodno razčistiti lastniške odnose, glede na menjalno pogodbo med Mestno občino Novo mesto in Ministrstvom za obrambo Republike Slovenije).« V nadaljevanju zapisnika je še velikokrat vidno, da so svetniki dobro vedeli, da omenjeni prostori niso povsem naši. Pa tudi sprejeti sklepi, ki nalogajo občinski upravi aktivnosti v zvezi z lastništvom, jasno kažejo, da so svetniki dobro vedeli, da omenjeni prostori niso povsem naši.

Tudi drugi del trditve svetnika, da občina ne more razpolagati s temi prostori, dokler ne ob urejen odnos in bo jasno, kateri del Kulturnega centra je fizično v oblasti občine, ne drži. Svetnik zopet zavaja vaše bralce, ali pa si ni prebral gradiva, ki ga je že trikrat dobil na klop. V pogodbi o ureditvi odnosov v zvezi z domom JA v Novem mestu podpisani s strani Ministrstva za obrambo in takratne Občine Novo mesto leta 1993 v petem členu piše: »Ministrstvo doma JA ne potrebuje za obrambne, oziroma kakršnekoli druge potrebe. Zato soglaša, da se celotni objekt uporablja za civilne potrebe za kulturno informacijski center.« Iz citiranega člena in tudi iz celotne ostale pogodbe je popolnoma

Tudi drugi del trditve svetnika, da občina ne more razpolagati s temi prostori, dokler ne ob urejen odnos in bo jasno, kateri del Kulturnega centra je fizično v oblasti občine, ne drži. Svetnik zopet zavaja vaše bralce, ali pa si ni prebral gradiva, ki ga je že trikrat dobil na klop. V pogodbi o ureditvi odnosov v zvezi z domom JA v Novem mestu podpisani s strani Ministrstva za obrambo in takratne Občine Novo mesto leta 1993 v petem členu piše: »Ministrstvo doma JA ne potrebuje za obrambne, oziroma kakršnekoli druge potrebe. Zato soglaša, da se celotni objekt uporablja za civilne potrebe za kulturno informacijski center.« Iz citiranega člena in tudi iz celotne ostale pogodbe je popolnoma

jasno razvidno, da občina lahko razpolaga z omenjenimi prostori. Kaj pa je vodilo svetnike, da kljub temu, da je Ministrstvo za obrambo pogodbeno dalo vsa pooblastila, občini tega pooblastila nočejo, pa meni ni znano.

Tudi odgovor na naslednja vprašanja, ko je svetnik odgovoril, da ima Visoka šola njihovo dovoljenje za prigrisitev del, ne drži. Šesti sklep, ki so ga svetniki sprejeli na svoji izredni seji, dne 30. julija 1998, se namreč v drugem stavku glasi: »Občinski svet Mestne občine Novo mesto prav tako daje soglasje za uporabo in adaptacijo prostorov v Kulturnem centru Janeza Trdine na koti-8 za potrebe Visoke šole za upravljanje in poslovanje.« Citirani del sklepa jasno kaže, da ni šlo za dovoljenje za prigrisitev del, temveč za dovoljenje za adaptacijo. Tisti, ki vsaj malo pozna zakone, seveda ve, da je to bistvena razlika. Kako to, da pri tem sklepu svetnikov ni motil »nedorečen« lastniški status v Kulturnem centru Janeza Trdine, pa je tudi zelo zanimivo vprašanje.

Odgovor na vprašanje, če lahko oni (Visoka šola) omenjene prostore neovirano prenavljajo, pa je tako zmeden, da ne zdrži neke resne presoje. Zanima me na osnovi katerega pravnega akta, sklepa ali pogodbe Visoka šola lahko sklepa najemno pogodbo, a ne z občino, temveč z Ministrstvom za obrambo v soglasju z občino, če ne bo prej razrešeno lastništva. Takih aktov, sklepov ali pogodb enostavno ni.

V izjavi svetnika je toliko netočnih trditve, da ne morem verjeti, da gre za napako ali neznanje, temveč za zavestno zavajanje bralcev vašega časopisa in s tem za opravičevanje mladi generaciji, ki je po zaslugi umazanih političnih igrice ostala brez prostorov, ki so jim že bili dodeljeni in katere si nedvomno tudi zasluži.

Optimizem o tem, da je v Novem mestu zagotovo še kakšna lokacija za mladinski klub, je sila ciničen, če ga izreka nekdo, ki je imel s svojim glasom v občinskemu svetu že možnost ta problem rešiti, pa tega ni storil. V občinski upravi se bomo trudili, da bi našli druge prostore, čeprav tega zelo hitro ne bo mogoče storiti. Mladim pa ostaja le to, da iz zgodbe, ki se je odvijala v zvezi z mladinskim centrom v Kulturnem centru Janeza Trdine povlečejo svoje zaključke. Že bližnje lokalne volitve pa so priložnost, da se vzamejo sedeži v občinskem svetu tistim, ki so novomeško mladino prodali za neke druge cilje. Upam, da bo mladina to možnost tudi izkoristila.

Robert Judež

Imate mogoče v mislih drugo možnost?

Trenutno ne. Moj predlog DNS-ju je, naj si iščejo prostore neodvisno od občine in politike, da jim jih občinski svet ne bo en dan dajal in drugi spet jemal.

Kaj je vzrok za njihov neuspeh?

Umazane politične igre, saj drugih vzrokov po mojem ni.

Torej mislite, da teh prostorov od občine dejansko ne bomo dobili?

Strokovne službe Mestne uprave imajo pozitivno mnenje in se strinjajo, da prostore DNS dobi. Občinski svet, ki o tem odloča, oziroma stranke, ki imajo v njem večino, pa so drugačnega mnenja, saj je očitno, da tam prevladujejo argumenti moči in ne moč argumentov.

pogovarjala se je Mojca Rapuš

(Zaradi izpada dela besedila v prejšnji številki se opravičujemo in objavljamo intervju ponovno - tokrat v celoti.)

Potepanje po Tajski

12. 1., ponedeljek

Na vlaku iz Lobpurija v Pitsanoluk sem ogovoril Nan, študentko 2. letnika medicinske fakultete iz Bangkoka. Ko sva se začela pogovarjati, se je takoj okoli naju zbralo še 7 študentov. Drug drugemu smo bili zanimivi. Jaz njim še posebno, ker še nikoli niso videli tujca v vlaku 3. razreda, oni pa meni, saj sem želel spoznati njihovo kulturo. Hitro smo se spoprijateljili in povabili so me na tridnevni trekking. Na hitro sem spremenil plan in dodatnih 7 ur vožnje do Chiang Maija je hitro minilo. Na postaji sem pustil večino prtljage za 5 BAT na dan, kar je za naše razmere smešno poceni. Ko smo se vsi nenaspani ob šestih zjutraj premikali proti avtobusni postaji, smo opazovali številne menihe v rdečih ogrinjalih s posebnimi posodami, ki so odhajali po hrano. Dobijo samo to, kar jim na ulici dajo ljudje. Jesti smejo le do 12 ure, od 12 do polnoči lahko le pijejo.

Z avtobusom smo se odpravili do izhodišča trekinga, kjer smo morali dobiti posebno dovoljenje, da smo sploh lahko odšli v neokrnjena območja. Turisti sploh ne hodijo tja. V vasi smo pobrali še vodiča in tako se nas je 11 stisnilo v majhen kombi. Avantura se je začela. O cesti raje ne bi izgubljal besed. Asfalt je kmalu izginil, začelo nas je premetavati in že na začetku smo odtrgali ročaj, katerega smo se vsi krčevito oklepali. Voznik je trobil pred vsakim ovinkom v opozorilo, ker niti slučajno ne bi mogel ustaviti. Sedel sem čisto zadaj in se čudil barvi svojega ruzaka, ki je bil zaradi prahu čisto bel. Da se v prahu ne bi zadušil, sem si dal ruto na usta in nos. Klanci so postajali vedno hujši, tako da smo enkrat resno nasedli. Vsi smo morali ven in kombi potiskati naprej. Od nore vožnje mi je bilo kar malo slabo.

Po malici smo vsi otovorjeni štartali navkreber. S sabo smo tvorili kar 45 litrov vode, hrano, posodo, velik šotor in osebno prtljago. Že po petih minutah hoje je ozka potka zavila v pravo goščavo, kjer smo se čez nekatera zaraščena mesta komaj prebijali. Vsake toliko časa smo se ustavili za opazovanje ptičev. Meni so se še bolj zanimiva zdela polja, na katerih pridelujejo opijum. Prav temu območju med Tajsko, Burmo in Laosom pravijo Zlati trikotnik. Na tem območju pridelajo več opija kot kjerkoli drugje na svetu. Na Tajskem je vlada z radikalnimi posegi zelo omejila proizvodnjo, dokončno zatreti pa je ne bo mogla nikoli.

Hribov in dolin nisev več štel, ko je naš vodič končno naznanil konec naporov. Še pred večerom smo zakurili ogenj, postavili šotor, pripravili ter pojedli večerjo. Čeprav vsi niso znali dobro angleško, se to pri petju sploh ni poznalo. Tun in Keng obvladata petje in igranje kitare, katere pa na žalost nismo imeli. Sam sem jim moral zapeti tudi slovensko pesem. Navdušil sem jih z »Vse manj je dobrih gostiln«, potem so mi pa še oni peli njihove pesmi. Med petjem se je Pui po nesreči vžgalo ogrinjalo, tako da smo ga vsi panično gasili. Ker si je opekla roko, sem jo takoj namazal

s kamagelom in se jim še bolj prikupil. Ko smo pozno ponoči odšli spat, zame v šotoru ni bilo prostora, zato sva s Kengom spala kar na prostem v spalkah.

13. 1., torek

Ponoči je bilo neznosno mraz. Čeprav sem bil oblečen v vsa oblačila, ni nič pomagalo. Za zajtrk smo spet jedli riž, ki je pri Tajcih osnova vsakega obroka. Razlika je le v začimbah. Enkrat je malo bolj pekoče kot drugič. Ker smo predolgo spali, smo hodili ravno po najhujši vročini. Brez ruzakov smo šli osvojiti prvi vrh, ki nas je presenetil s hudim vetrom. Tako mi je sredi najhujšega vzpona odneslo kapo le 20 metrov stran, pa ni bilo variante, da bi jo še kdaj videl. Tudi en meter ne bi mogel narediti iz poti, takšna goščava je bila.

Na vrhu smo imeli fantastičen razgled. Pred nami so se tri gore držale skupaj, tako da so jih poimenovali 'Trije' bratje. Z daljnogledom smo opazovali nasade opija, ter vasice v katerih živijo plemena Aghi, Lisu in Kareni. Ljudje so predavnimi leti prebežali na to območje, si postavili kočice in si uredili življenje kot prej. Nekateri še zmeraj živijo na zelo primitivnem nivoju, saj nimajo nobenega stika s civilizacijo.

Na drugi strani pa se je v ozadju že kazal naš cilj - gora Chiang Dao. Po približno dveh urah vzpenjanja smo prisopihali na vrh, visok 2175 metrov. Spali smo tik pod vrhom. S Tunom, Kengom in Taj smo šli na vrh opazovat sončni zahod. Pred nami so se v meglicah dvigovali številni, s soncem obsijani hribi, ki so počasi spreminjali svojo barvo. Od navdušenja smo kričali in poslušali odmev. Bili smo sami sredi neokrnjene narave, kilometre naokrog ničesar - le mi in sonce.

14. 1., sredo

Spet sem se zbudil ves premražen in upal sem, da me bo sonce kmalu pogrelo. Tudi sončni vzhod in na drugi strani neba polna luna me nista spravila v boljše razpoloženje. Ob misli, kako bom spet jedel riž, mi je šlo na bruhanje. Potem pa presenečenje. Pripravili so mi kavo in kruh. V tistem trenutku mi je to pomenilo več kot karkoli drugega.

Vso vodo smo nosili s seboj (za pijačo in kuhanje), ob poti je namreč ni bilo nikjer. Bilo pa je veliko prahu in umazanije. Bili smo umazani kot pujski. Moja majica je čisto spremenila barvo iz bele v rjavo. Rok si nisem mogel umiti, po obrazu sem bil blaten, po glavi me je pa opeklo, ker nisem imel več kape. Oni so bili še bolj umazani, saj so hodili naokoli v raztrganih hlačah in nogavicah ter obuti v natikače.

Cel dan smo se samo spuščali v dolino. Zaradi natikačev smo bili zelo počasni. Kar naenkrat se je pokrajina spremenila v pravo džunglo. Obkroženi smo bili s tropskim rastjem, lijanami in bambusi. Bili smo že čisto brez vode in naenkrat je vodič švignil naprej. Vrnil se je z votlim bambusom, napolnjenim z deževnico. Bambus presekajo na pol, ga postavijo vodoravno in notri se nabere deževnica. Roke pa smo si umili tako, da smo iz stebel iztisnili sok in si z njim oprali umazanijo. Postajalo je zmeraj bolj strmo, za njih celo preveč, zato so se začeli v dolino drsati kar po riti.

Ko smo prišli ven iz džungle, se mi je zdelo kot da bi prišel v raj. Pred nami so palme obkrožale vasico, v kateri so bile vse kočice pokrite s slamo. Najvišja pa je bila obdana s čudovitimi raznobarnimi rožami. Tam je bil tudi ležalnik, ki sem ga takoj okupiral in se prepustil sanjarjenju.

Ko smo se vsi zbrali, smo se poslovili od vodiča in začeli štopat. Že drugi kombi je ustavil in nas potegnil nazaj v Chiang Mai. Napočil je čas za slovo od mojih prijateljev. Težko smo se ločili in si napovedali ponovno srečanje, ko se vrnem nazaj v Bangkok.

Uroš Ravbar

Dodelitev denarne pomoči za glasbeno dejavnost

Duštvo novomeških študentov je v letošnjem avgustu v sodelovanju s podjetjem Rudolf objavilo projekt o dodelitvi denarne pomoči s področja glasbene dejavnosti za novomeške glasbene skupine in posameznike. Razpis je bil objavljen v Dolenjskem listu, na lokalnih radijskih postajah ter na društvenih plakatih. Pri tem se nismo omejili strogo na Novo mesto, temveč smo upoštevali tudi prošnje skupin in posameznikov iz širšega okolja. Na razpisu so lahko sodelovale skupine in posamezniki, ki se ukvarjajo z različnimi glasbenimi zvrstmi.

Prispele prošnje je pregledala in obravnavala tričlanska komisija, ki so jo sestavljali Koncilijski Tomaž, Marko Kralj (oba DNS) in Veno Vranc (Rudolf). Na razpis se je prijavilo 14 glasbenih skupin ali posameznikov, od tega je bilo 13 prošenj pozitivno rešenih. Komisija je skušala čimbolj realno oceniti vsak posamezen primer ter vsakomur nameniti ustrezna sredstva, pri čemer je želela v čimvečji meri ustreči željam po finančni pomoči. Skupna vsota dodeljenih sredstev je dosegla število 1.120.000.- SIT. Skupine ali posamezni ustvarjalci, ki jim je bila dodeljena pomoč, so naslednji: **Maruša Piletič, Durhmarsh, Drzni in lepi, Stara pravda, The Rings, Sultans, Zdene Kockar & Indust bag, Ž Kovači, Rock Otočec in njegovi fantje, Buddaa's gravity, Žabjak trio, Društvo mrtvih pesnikov ter Karsiko liže body.**

Glavni kriterij komisije pri dodelitvi sredstev je bil, da bi bila sredstva porabljen za takšne projekte, ki bi tudi kasneje pustila neko sled oziroma trajno vrednost. V večini primerov je finančna pomoč namenjena za studijska snemanja. Že sedaj lahko ocenim projekt kot uspešen ter predlagam, da ga na podoben način v naslednjem letu ponovimo.

Marko Kralj

Začetniški tečaj za računalniška programa Word 97 in Excel 97 ter osnove uporabe interneta

Tečaj bo potekal v računalniški učilnici podjetja Infotehna. Na njem naj bi se tečajniki seznanili z osnovami vseh naštetih vsebin. Število udeležencev tečaja je omejeno s prostorskimi možnostmi v računalniški učilnici (8-10), kar je tudi optimalno število udeležencev za tovrstne tečaje. Tečaj bo trajal 15 šolskih ur - po dve šolski uri. Po potrebi se lahko tečaj tudi podaljša. S tečaji bi začeli, ko bo dovolj prijav.

OKVIRNA VSEBINA TEČAJA:

WORD 97: ustvarjanje dokumenta, oblikovanje besedila, oblikovanje dokumenta, delo s tabelami, razne dodatne možnosti

EXCEL 97: ustvarjanje dokumenta, delo z enačbami, delo s celicami, kolonami in vrsticami, oblikovanje dokumenta (tabel), delo z grafi, uporaba funkcij

INTERNET IN ELEKTRONSKA POŠTA: groba predstavitev arhitekture in delovanja Interneta, uporaba brskalnikov, shranjevanje in urejanje www strani, shranjevanje in urejanje slik in dokumentov iz svetovnega spleta, delo z elektronsko pošto (pošiljanje, odgovarjanje, urejanje...)

slavnostna otvoritev Gimnazije

V petek, 2.10., je bil za novomeško Gimnazijo pomemben dan, saj se je odprlo novo, do sedaj "najlepše" poglavje v njeni zgodovini.

Na slavnostno akademijo ob otvoritvi prenovljene stavbe so bili povabljeni številni pomembni gostje: predsednik države, minister za šolstvo in šport ter novomeški župan, vsi sedanji in bivši profesorji, starši ter seveda dijaki.

S prireditvijo se je Gimnazija želela zahvaliti vsem sponzorjem in ostalim ljudem, ki so v zadnjih dveh letih pomagali uresničevati obsežne načrte, gostje pa so opozorili na pomembnost pridobitve in na trnovo pot, ki je bila prehojena.

Po tem pa so se izkazali še gimnazijci, ki so pod vodstvom profesorja Rupnika uprizorili izvirno interpretacijo slovenske lirike brez scenografije in kostumografije ter ozvočenja; s svojimi glasovi in glasbili so dali nov pečat in širino drugače že zelo znanim pesmim slovenskih avtorjev.

Dejstvo, da je bila predstava na zelo visokem nivoju, daje slutiti, da je bilo v izvedbo vloženih ne samo veliko delovnih dni, ampak tudi duša vsakega nastopajočega s profesorjem na čelu.

Po akademiji je sledila slovesna otvoritev Gimnazije, ki jo je začel gospod Milan Kučan, končala pa jo je ravnateljica gospa Helena Zalokar.

Vsi prisotni so si lahko od znotraj ogledali prostore šole - ta dan je Gimnazija tudi javno odprla svoja vrata, ki so ostala odprta za vse obiskovalce še cel naslednji teden.

otvoritev Seidlove geološke zbirke

V sredo, 7. oktobra, je bila na Gimnaziji Novo mesto otvoritev Seidlove geološke zbirke, ki je ena najboljšejših in najboljših tovrstnih slovenskih šolskih zbirk. Njen avtor je prof. Vasja Mikuž, ki je skupaj s svojimi asistenti vložil veliko dela in dobre volje ter dal gimnazijski geološki zbirki pečat sodobnosti in skrivnostnosti.

Zbirka je razstavljena v zanjo posebej izdelanih omarah in sicer po tematskem vrstnem redu. V prvem delu prikazuje različne načine fosilizacije ter fosile, ki so razvrščeni po geoloških obdobjih. Hranijo tako primerke fosila raka vitičnjaka kot tudi fosile rumenonožca, morskega ježka, dela morskega goloba in jamskega medveda. V naslednjih vitrinah so razstavljene tudi samorodne prvine, haloidi, med katerimi je več vrst primerkov kamene soli, oksidi in hidroksidi, med katerimi naj omenim magnetit in hematit. Na ogled so še primerki mineralov, nitratov, karbonatov in boratov. Med vsemi temi eksponenti najdemo tudi kalcedon, različne kremene ter navadni in dragi opal. Poseben sklop pa sestavljajo geološke zanimivosti Dolenjske, ki obiskovalca znova prisilijo k razmišljanju, kako lepo in pestro pokrajino imamo.

POJASNILO

V prejšnji številki Parka je precej ogorčenja povzročil moj članek o gimnazijskih lepotah, saj je bil po mnenju nekaterih žaljiv do Centra srednjih šol.

Za začetek naj pojasnim, da je omenjeni članek moje osebno, subjektivno mnenje, do katerega imam seveda pravico, in da nikakor nisem pisala v imenu vseh gimnazijcev ali našega vodstva.

Ker je bil cel članek napisan v malce ironičnem stilu, sem si dovolila tudi uvodni odstavek, ki pa ni imel namena užaliti ali prizadeti dijakov. Kadarkoli si namreč upam trditi, da kakor so nas nekateri od njih lepo sprejeli in smo imeli možnost sodelovanja, nam drugi nikoli niso pozabili dati vedeti, da smo zgolj nepovabljeni tujci, ki povzročamo kar precej škode. Seveda pa sem tako kot večina tudi jaz hvaležna Centru, da nam je ponudil zasilno streho nad glavo med našim brezdomstvom.

S trditvijo, da je šola grda, nisem namigovala na dijake in delavce v šoli, ampak zgolj na velikost stavbe, ki nam ni mogla ponuditi ustrezne zasebnosti in potrebe po dodatnem izvenšolskem udejstvovanju, ki je že vrsto let gimnazijska tradicija.

S člankom sem želela zgolj poudariti dejstvo, da se to, kar so naredili iz naše šole, nikakor ne more primerjati z razmerami, v kakršnih smo delali na Centru in da je zavest, da smo končno osamosvojeni in nepodvrženi zunanjim dejavnikom, res prijetna. Prepričana sem, da je to še lažje razumeti kot biti užaljen.

Vse tiste, ki jih še vedno nisem prepričala, vabim, da si Gimnazijo ogledajo in skupaj z nami delijo veselje.

Maja Potočnik

Nekateri od teh eksponatov so na Gimnaziji že vrsto let, vendar za njih dolgo ni nihče skrbel in so bili precej zanemarjeni. Ko se je porodila ideja o stalni zbirki, smo dijaki pred tremi leti začeli kamne čistiti, nato pa so skrb zanje prevzeli zgoraj omenjeni strokovnjaki.

Zbirka je ime dobila po novomeščanu Ferdinandu Seidlu, ki se je ukvarjal z geologijo in seizmologijo, bil pa je tudi vladni svetnik in dopisni član Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti. Napisal je veliko strokovnih člankov s svojega področja. Po upokojitvi je nekaj časa poučeval tudi na novomeški Gimnaziji, kjer je veliko truda vložil v zbirko, v katero je pogosto tudi kaj dodal.

Zbirka ni samo obogatila Gimnazije še za eno zanimivost, ampak je tudi dobrodošla pomoč pri pouku geografije.

Maja Potočnik

foto Tomaž Grdin

tenis študent open '98

V petek, 18. septembra, je na igriščih na Loki pod Portovalom že petič zapored Društvo novomeških študentov organiziralo študentsko prvenstvo v tenisu.

Žreb je ob 9. uri zjutraj določil vse štiri skupine. Na začetku se je turnir odvijal z občasnimi prekinitvami zaradi manjkajočih igralcev. Naknadno sta se priključila še dva močna igralca, (Erjavec-Badovinac), ki sta širši javnosti bolj poznana iz ATP (Association Tennis Professionals) toura.

Kljub precej sivemu vremenu se je tudi letos poznalo, da so bili igralci motivirani zaradi nagradnega sklada, ki je iz leta v leto večji. Letošnji nagradni sklad je znašal - verjeli ali ne - kar 70 litrov cvička in nekaj praktičnih nagrad.

Tekmovanje se je nadaljevalo brez zapletov do 23:00 ure, ko so bila na sporedu že polfinalna in finalna tekmovanja. Medtem pa so se potrpežljivi člani občinstva in izpadli tekmovalci grelli in zabavali ob toplem golažu (gratis) ter domačem cvičku. (Neuradno je slišati, da so skrivaj dodobra načeli tudi nagradni sklad). Na koncu smo vsi peli in plesali: neprizadeto občinstvo, poraženci in zmagovalci...

Rezultati tekmovanja:

moški posamezno:

1. Andrej Kastelic,
2. Bojan Erak,
3. Andrej Novak

moške dvojice:

1. Špiler Jernej - Hlavaty Zdenko,
2. Erjavec Robert - Jakše Gorazd,
3. Berger Andrej - Fabian Mitja

ženske posamezno:

1. Petra Fabian,
2. Barbara Verbič,
3. Barbara Muhič

mešani pari:

1. Nuša More - Špiler Jernej,
2. Fabian Petra - Fabian Mitja,
3. Marko Zajc - Petra Vitezič

rekreacija v novem šolskem letu

Društvo novomeških študentov pripravlja različne oblike razmigavanja - da ne bi zakrneli med dolgimi zimskimi meseci. Vse oblike rekreiranja so cenovno zelo ugodne, večinoma celo zastonj (razen fitnesa). Za vse dodatne informacije se pozanimajte in prijavite (nujno!) na DNS (tel. 371-790 ali 374-370).

REKREACIJA BO POTEKALA OD 15.10.1998 DO PRIBLIŽNO 30.4.1999

torek: **REKREACIJA** - košarka
OŠ BRUSNICE od 19.30 do 21.30
začetek 1.10.1998

sobota: **AEROBIKA** - dekleta;
GIMNAZIJA ob 18.00 do 19.00
začetek 15.10.1998

sobota: **REKREACIJA**
OŠ GRM ob 17.00 do 19.00
začetek 10.10.1998

nedelja: **REKREACIJA**
OŠ BRŠLJIN od 15.00 do 16.30.
začetek 10.10.1998

FITNES HELENA

nudi članom DNS:

- 1x obisk v petek,
- soboto ali nedeljo je 300 sit
- mesečne vikend karte 2000 sit
- mesečne karte 3400 sit

pripravil Gorazd Jakše

DNS-jev rafting na Krki

(26. 9.) v trinajstih točkah:

- 8:00 zbor v Harley baru
- 8:15 do 9:15 iskanje šoferja
- 9:20 odhod proti Žužemberku
- 10:15 prihod v Žužemberk
- 11:00 spust od Zagradca do Šmihela
- 12:30 prihod v cilj
- 13:00 odhod na štart na drugi tek
- 13:30 dugi tek
- 15:00 prihod v cilj
- počasen odhod proti domu
- 15:00 prvi postanek v okrepčevalnici pr Andrejkot
- 16:00 drugi postanek v Pajčni
- itd.

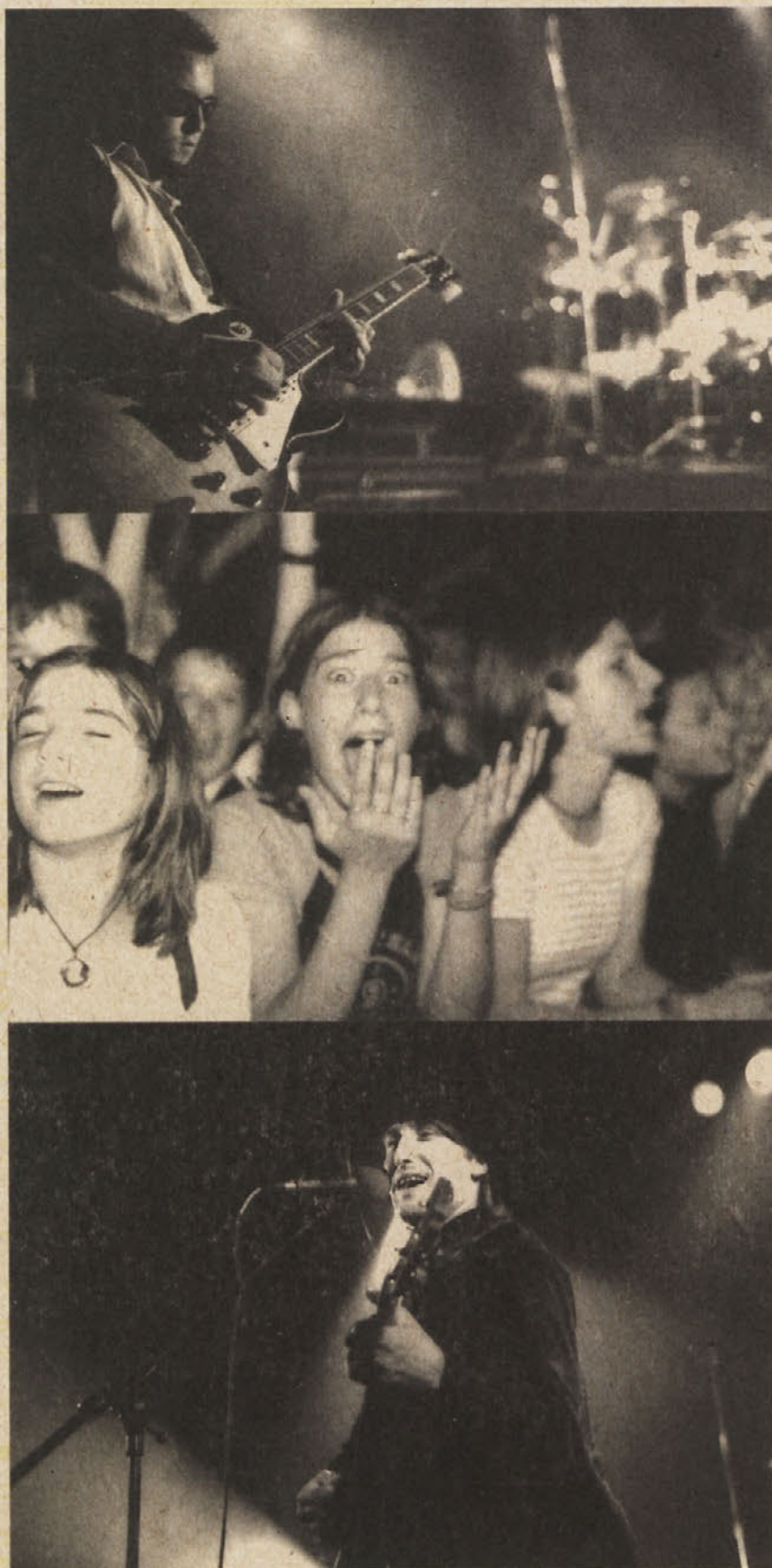
plezalna sobota

V soboto, 3. oktobra, smo se pod vodstvom izkušenega novomeškega alpinista - himalajca Marjana Zvera - podali na Primorsko v plezalni vrtec na Črnem Kalu. Bilo nas je trinajst, pa smo se kljub nesrečnemu številu vsi vrnili nepoškodovani, če odštejemo kako manjšo prasko. Nekateri smo plezali prvič, spet drugi so že rutinirani plezalci. Vsi pa smi delili eno mnenje: zadevo je treba čimprej ponoviti. Se sprašujete za varnost? Brez skrbi, ko parkirate vozilo pod steno, si lahko kar za nekaj časa oddahnete - plezanje še zdaleč ni tako nevarno kot udeleževanje v prometu.

Preplezane smeri: Normalna, Kamin, Pasja radost (do tu večinoma uspešno), Gosenica, Leteči Dolen'c (le. najboljši), Popaj (le. najmočnejši), Cergol (ocena 8 - le za zvezdnike)...

foto Marjan Dovič

Plavi orkestar v Novem mestu

fotografije Tomaž Grdin

park

novomeški mladinski časopis
št. 2, letnik II, oktober 1998

cena 1 tolar

ISSN 1408-7189

novomeški mladinski časopis

Glavni in odgovorni urednik: Marjan Dovič
Oblikovanje: Jurij Kocuvan
Ilustracije: Suzi Bricelj
Naslovnica: Tomaž Grdin
Operativni vodja: Mitja Ličen

Ustanovitelj in izdajatelj: DNS
Tisk: Jangraf
Naklada: 1500 izvodov

Naslov uredništva:
Prešernov trg 8,
8000 Novo mesto
Tel: 068/322-275
e-pošta: park@drustvo-dns.si

Po mnenju ministrstva za kulturo velja za Park 5% davek od prometa proizvodov (št. 413-229/98, 23. 04. 1998)

Zažele vse konstruktivne pripombe, predlogi in prispevki - vsakdo je povabljen k sodelovanju. Če želiš prejemati Park na dom, izpolni kupon ali pokliči na DNS. PRIDI IN SE SPREHODI PO SVOJEM PARKU!